ЦІНА 50 СОТ. ЦІНА 50 ШАГ

ВІСТНИК
ПОЛІТИКИ, ЛІТЕРАТУРИ Й ЖИТТЯ

Виходить що неділї. — Менших рукописей не звертаєть ся.
Адреса: Wistnyk, Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 6.
Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090

Передплата: річно—20 К., 10 карбованців; піврічно—12 К., 6 карб.; квартально—6 К., 3 карб. Ціна поодинокого числа 50 сот., 50 шаг. Зміна адреси 50 с., 50 шаг.

V рік. Ч. 11. Відень, 17-го марта 1918. Ч. 194.

Самостійна Україна.

Очищеннє України від большевицьких банд і відбудованнє державного ладу в нїй, нарушеного большевиками, посуваєть ся швидко наперед. По приверненню нормальних відносин на Україні мають зійти ся Українські Установчі Збори, які мають розвязати питаннє величезної ваги про те, чи бути Україні цїлком незалежною державою, чи зробити ся частиною російської федеративної республики. В четвертім унїверсалї Української Центральної Ради з 26 сїчня 1918 р., яким оголошено незалежність України, говорить ся між иншим, що „для того, щоб нї російське правительство, нї яке инше не ставило перешкод Україні в установленню бажаного миру, для того, щоб повести свій край до ладу, творчої працї, закріплення здобутків революції і нашої волї, ми, Українська Центральна Рада, оповіщаємо всїм горожанам України: Віднинї Українська Народня Республика стає самостійною, від нїкого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу.“

Коли одно з важних завдань Української Народньої Республики, а саме заключеннє миру з центральними державами вже виконано, инші зазначені вище завдання незалежної Української Народньої Республики вимагають для свого переведення довшого часу, а зглядно є взагалї постійного характеру. Тому можна мати певність, що обговореннє справи української самостійности на Установчих Зборах матиме більш формальне, юридичне нїж річеве значіннє. Установчі Збори певно просто затвердять проголошеннє України самостійною державою. Центральна Рада, вибрана на такій широкій основі, що голос її треба уважати справжнїм голосом українського народу; на Установчих Зборах зійдуть ся представники тогож самого українського народу й немає жадної причини припускати, що вони будуть мати инший погляд на самостійність Української Народньої Республики, як Центральна Рада. Події на Україні, що відбули ся по оголошенню української самостійности, могли скріпити лише самостійницькі течії, а нї в якім разї не причинити ся до спопуляризування федеративної злуки з Московщиною.

Короткий час деякого роду федеративної злуки України з Московщиною між упадком правительства Керенського та проголошеннєм державної незалежности України дав, правда, може в дуже грубій формі, зразок майбутнїх „федеративних“ відносин між Україною та Московщиною. Мирний час і приверненнє нормального ладу змінили б може форми, але ледви чи змінили-б значно істоту українсько-російських відносин. Большевицькі розбишацтва на Україні можна, правда, в деякій мірі віднести на карб воєнного часу й революції, але вмішуваннє у внутрішнї відносини української нації, підбуреннє темних мас проти національної інтелїґенції, цькуваннє одної ґрупи населення на другу, використовуваннє російських кольонїстів і українських ренеґатів проти національно-державних орґанів України й нарештї утвореннє харківського правительства — се все є вже старими справжньо-московськими засобами історичної боротьби Москви проти України. І оскільки федерація може відкрити шлях для такої господарки Росіян на Україні, кождий Українець на Установчих Зборах буде бороти ся рішуче проти якоїсь форми федеративної злуки з Росією. Партійна боротьба в Росії прибрала такі дикі хаотичні форми й така далека від якогось кінця, що заключати якісь державні договори з Росією тепер є взагалї майже неможливою річчю, як се показали нїмецько-російські мирові переговори.

Поворот реакції в Росії покаже й національним меншостям на Україні, що про якусь федеративну злуку з Росією не може бути й мови, але й перемога соціялїстичних чи лїберальних партій небагато змінить стан річи. Большевики є як найрадикальнїйшою російською соціялїстичною партією, і то не лише в соціяльних, а й в національних питаннях. І ся партія большевиків, яка урочисто проголосила волю самоозначення народів і якій Україна помогла в боротьбі проти Керенського й кадетів, показала в своїм походї на Україну таку силу безоглядного хижацтва й націоналїстичного централїзму, що всяка злука з Московщиною мусить здавати ся Українцям найбільшим лихом. Всї російські партії по черзї показали, що російський нарід, який столїттями призвичаїв ся панувати над недержавними націями Росії, абсолютно нездатний до федеративного державного співжиття з иншими народами, а найменше з Українцями. Характер же народу або, лїпше сказати, його провідних верхів міняєть ся так повільно й залежить від так багатьох умовин, яких наперед передбачити не можливо, що з сим при розвязанню питання про самостійність Україні взагалї нема чого рахувати ся.

Державна самостійність якоїсь нації є таким дорогоцїнним скарбом, що віддати хоч найменшу частину його можна хиба за цїну зєднання всїх членів нації в її державних межах. Національно-державній самостійности дорівнює при деяких умовах лише національна єдність, але оскільки в межах Української Народньої Республики зєднано майже всїх Українців, що мешкали в старій Росії, то й сей момент тут в рахунок не входить. Абсолютна державна незалежність нації має при сучаснім соціяльнім ладї таку високу вартість, що до неї простують навіть нації, порівнюючи з Україною, чисельно малі. Історія останнїх десятилїть принесла кілька прикладів розпаду державних одиниць на їх складові національні частини. Швеція і Норвеґія розірвали державні звязки, які лучили їх протягом довгого часу. Болґарія і Сербія відірвали ся від Туреччини, не зважаючи на те, що в ній лишало ся аж до 1913 року ще багато членів сих націй. Навіть мікроскопійна Альбанїя показала деяке змаганнє до державної самостійности. Натомісць історія останнього часу

не знає федеративної злуки двох національно-державних орґанїзмів.

Світова війна збудила цїлий ґураґан національно-самостійницьких змаґань, яким навіть в незначній мірі не може дорівнювати змаґанне до якоїсь федеративної злуки, пробуджене в деяких краях бувшої російської держави. Евентуальну федеративну злуку України з Доном, Кавказом, Кримом і т. д. могла-б виправдати потреба боронити ся проти будучих заборчих плянів Московщини, але таж сама потреба тим більше виключає можність федеративної злуки між Україною і Московщиною.

З господарської точки погляду федеративна злука України з Московщиною може мати й добрі й лихі боки, в докладний розгляд яких ми тут не можемо вдавати ся. Але господарські вигоди федеративної злуки з Росією можна осягнути в деякій мірі і шляхом відповідних торговельних договорів, не наражаючи себе одночасно на згадані вище небезпеки національно-політичного характеру.

Коли українсько-московська федерація могла-б мати дуже злий вплив на внутрішні національно-політичні відносини України, безмірно більше могла-б вона пошкодити заграничній політиці Української Народньої Республики. Мирові переговори в Берестю показали поперше, що колиб Росіяне мали силу, то ніколи не допустили-б до самостійної заграничної української політики, яка відповідала-б інтересам Української Народньої Республики, а подруге, що інтереси України й Московщини в сферї заграничної політики можуть бути, а під деякими оглядами й будуть напевне цїлком протилежні.

Наслїдком заключення мира в Берестю Росія втратила на заході й півдні величезні простори земель з неросійським населенням, але територія, населена самим російським народом, творить ще таку велику державу, що російська політика реванжу по війні має досить велику основу для найбуйнїйшого розвитку. Коли держави антанту стримають ся від політики пімсти супроти Росії та здержать або бодай не дадуть далеко розвинути ся походови Японії в Сибіру, то відновленне почвірного порозуміння по війні з усїма його заборчими плянами дуже імовірне. Колиб Україна опинилась в федеративній злуцї з Московщиною, вона мусїла-б хоч нехоч брати участь у войовничих плянах будучого антанту й тим самим підкопувати незалежність і добробут власної держави.

Власні-ж інтереси України тягнуть її в цїлком инший бік. В світовій війні Україна не втратила жадного клаптика своєї національної території, отже всяка політика реванжу є їй чужою. В боротьбі за свою національно-державну незалежність Україна мусїла оперти ся о центральні держави й дальші дружні відносини з ними можуть лише скріпити її незалежність. В межах Австро-Угорщини мешкає значна не лише своїм числом, а й головно ступнем національного розвитку частина українського народу. І чим дружнїйші будуть відносини між Україною і Австро-Угорщиною, тим тїснїйшим зможе бути національне співробітництво обох частин українського народу.

В Берестю Україна заключила з центральними державами ряд торговельних договорів, які послужать основою найтїснїйших економічних зносин між Українською Народньою Республикою та її західнїми сусїдками. Для розвитку сих зносин українське правительство повинно мати як найбільшу волю рухів, значна-ж ріжниця інтересів у митовій політиці між центральною Росією і Україною виявила ся вже надовго перед війною і сильно спиняла розвиток сїльського господарства на Україні. А федеративна злука згаданих держав сильно обмежила-б волю України і в сферї заграничної торговлї.

Таким робом гасло самостійної України, виставлене найкращими представниками української демократії супроти старої Росії, повинно лишити ся непорушним і супроти теперішньої Московщини, і се гасло треба підносити тим вище, чим більше теперішнїй російський хаос відкидає Москалїв до стану старої реакцийної Росії. *М. Трощький.*

Подїї в Київі.

(5—8 лютого н. ст. 1918 р.).

Перед 4 лютого н. ст. здавало ся, що спокій от-от має запанувати й звичайне житте вернеть ся до стрівоженого міста. Одначе подїї несподївано повернули ся в инший бік. 4 лютого загреміли перші постріли зза Днїпра від Дарниці, куди прийшло свіже большевицьке військо Муравйова з панцирним поїздом та важкою гарматою. Проте і того і другого дня ситуація ще була неясна для київської людности: далекі постріли ґучно лунали, зрідка рвали ся набої, але Кияне вже звикли до сього і житте потроху набірало звичайного темпу. 6 лютого зранку ще було досить спокійно і тільки з полудня загреміла справжня канонада по всьому місту. Найстрашнїйше місце, крім Печерська й Липок, було на Старім Містї, в районї Володимирської та Підвальної улиць, де раз-по-разу падали й рвали ся тяжкі набої, сїючи смерть, руїну й спустошенне і той невимовний жах, коли люде просто божеволїють, не знаючи, що почати й де рятувати своє житте. Цїлий день і цїлу ніч на 7 лютого, а також і увесь день 7-го до ранку 8-го лютував справжнїй ураганний вогонь. По ночах зловісно червонили небо й мертве місто численні пожежі, що займали ся по всїх частинах Київа. Людність цїлком тратила голову й, позабіравши ся у найнизші поверхи, льохи, підвали тощо, прислухувала ся з жахом до вибухів, що рвали ся що хвилина, скрізь настигаючи свої жертви. Нїяким пером не списати того, що творило ся тоді в містї. Люде, що побували на справжнїй війні, оповідали, що навіть на позиціях не було такого пекла. Нерви у всїх були такі напружені, що всякий бажав кінця, нехай який він буде, аби кінець.

Ясно, що під таким ураганним огнем місто не могло вдержати ся довго, особливо, коли делеґація від міської думи не добила ся замирення. Справа йшла вже не про те, щоб оборонити Київ, а хоч рятувати його від руїни, яка ставала вже не погрозою, а страшною дїйсністю, особливо тоді, як на залїзничій лїнії зявили ся панцирні поїзди й на місто з усїх боків летїли гарматні набої. Задля рятунку міста треба було полишити оборону й в ночі 8 лютого українське військо вийшло з Київа дорогою на Святошин. З військом покинуло столицю України і Українське Правительство та члени Центральної Ради.

8 лютого увесь Київ був уже в руках большевиків і наступала нова совітська власть. Канонада вщухла, але иноді ще кілька днїв лунали ґучні постріли, особливо біля колишнього царського двірця та в Маріїнськім парку: то триумфували переможцї й творили суд і розправу над випадковими жертвами й ті останні днї забрали чи не більше жертв нїж попередні днї завзятого бою. Взагалї-ж числа всїх жертв, отої цїни крови, яку заплатив Київ за сї страшні днї від 29 сїчня до 12 лютого, не можна подати навіть приблизно, і хиба вже згодом виявить ся, скільки і за яких обставин полягло людей у тім нечуванім побойовищі, ареною якого стало мілїонове місто.

По вулицях скрізь слїди руїни й спустошенне. На кождім ступнї око стрічає обвалені мури будинків, чорні згарища (між иншими бувший дім Грушевського на Паньківській вул.), величезні дїри,—там падали набої від тяжкої гармати, руйнуючи все кругом. Є будинки, в яких видко десятки слїдів. Є величезні райони, де не лишило ся жадної цїлої шибки. По парках і скверах иноді цїлими покосами лежать велетнї-дерева... Немов якесь величезне стихійне нещастє прокотило ся над Київом, а слїди його лишать ся на довгі-довгі часи, будячи жах навіть серед людей, що самі не пережили чорних днїв у сїчнї-лютім 1918 р.

За „Новою Радою“ з 17/II н. ст.

Накази і заходи совітської влади.

Перші заходи нової влади були направлені головним чином на виданнє наказів, які мали своїм завданнєм хоч трохи заспокоїти заляканих мешканців Київа і вказати ті принципи, якими керуватиметь ся нова влада в своїй дїяльности.

Так 11 лютого по вулицях Київа скрізь розлїплено наказ по арміях No. 14 за підписом головнокомандуючого Муравйова (бувший жандармський офіцер. Ред. Вістника), в якім була заява, що на Українї утворила ся нова влада в особі народнього секретаріяту і в городї — совіту робочих і салдатських депутатів та воєнно-революційного комітету.

„Сю владу — сказано в наказї, — ми несемо з далекої півночі на вістрях своїх штиків і там, де її встановляємо, всемірно підтримуємо її силою сих штиків і моральним авторитетом революційної соціялїстичної армії".

Далї сим наказом категорично заборонялись, починаючи від 10 лютого, самочинні труси, арешти і самосуди. Право трусів і арештів надавалось воєнно-революційному комітетови в особі громадського комісара Чудновського, який переводить свої розпорядки через командуючого 2-ою армією Рємйова та коменданта Київа Гунька. Охорону ладу і спокою в м. Київі доручено червоній ґвардії.

На засїданнї 9 лютого воєнно-революційний комітет постановив закрити „Кіевлянинъ", а в його друкарнї друкувати „Извѣстія кіевскаго совѣта рабочихъ и солдатскихъ депутатовъ"; друкарню Центральної Ради і Кульженка оповістити власністю совіта. Разом з сим видано накази до встановленнія у Київі твердого революційного ладу. Всї маґазини, театри, кінематоґрафи, всї торговельні й промислові інституції повинні бути негайно одчинені.

Щоб прискорити постачаннє Київу хлїба й фуражу, послано 70 аґітаторів на села, а мешканцям наказано писати листи на села своїм рідним та знайомим, що хлїб потрібний не для буржуазії, а для робітників. Крім того для направи поруйнованих будинків і взагалї шкоди від обстрілу Київа наказано реквірувати всї запаси шкла і будівельних матеріялів.

Городському голові д. Рябцову наказано під погрозою кари в 100.000 карб. в 24 години забрати з улиць Київа трупи забитих і розстріляних.

Щодо фінансових справ — наказано визнати недїйсними українські ґроші (кредітки в 100 карбованців) і купони 2 ої державної позички.

10 лютого вийшов циркуляр, яким Центральну Раду і Ґенеральний Секретаріят оповіщено скасованими. „Представники Центральної Ради і так званого Ґенерального Секретаріяту, — сказано в циркулярі — що перекрасились у „народних" мінїстрів, разом з ватагою гайдамаків та вільного козацтва втїкли з міста, залишивши у справах слїди карної дїяльности. Всї колишнї ґенеральні секретарі і зокрема штабс-капітан Шаповалов і його помічник Штефан будуть заарештовані і за свою злочинну полїтику, направлену проти влади народа, віддані до воєнно-революційного суду. Віднинї всї представники так званої Центральної Ради для громадян України повинні являтись лише карними злочинцями, яких треба негайно затримати і віддати під суд. Кожен, хто переховує тих злочинців, а тим більше той, що намагаєть ся визнавати за ними урядову владу, підлягає суворій карі яко зрадник вітчини і революції".

Влада Ґенерального Секретаріяту перейшла до народнього секретаріяту української робітничо-селянської республики в складї таких народнїх секретарів: внутрішнїх справ Е. Бош; військових справ Ю. Коцюбинський; фінансів В. Ауссем; освіти В. Затонський; земельних справ Е. Терлецький; почт і телеґрафів Мартинов; дїловод Лончинський.

Представником при петроградському уряді призначено В. Затонського.

Сей новий уряд постановив усе майно колишнього Ґенерального Секретаріяту і Ц. Ради Народньої Республики, а також і все майно членів Ґен. Секретаріяту й мінїстрів і всї доходи від сього майна сконфіскувати.

До Київа перевелись із Харкова всї харківські совітські секретарства з центральним виконавчим комітетом на чолї. Сї секретарства розташували ся в помешканнях колишнїх мінїстерств Центральної Ради. Більшість служащих мінїстерств прийшла на роботу і висловила бажаннє працювати з новою владою. Майже всїх їх, — як кажуть „Извѣстія кіевскаго совѣта рабочихъ и солдатскихъ депутатовъ", — прийнято на службу й полишено на посадах.

Центральний виконавчий комітет містить ся в помешканнї Педаґоґічного Музею, де відбувають ся засїдання. Там само містить ся й канцелярія комітету.

(„Нова Рада" 1918, ч. 14 з 17/II н. ст.).

Лист без конверта.

До „командующого українським військом" та „народнього секретаря" Юр. Коцюбинського.

Пане Коцюбинський!

Серед імен, власники яких нахвалялись обернути Київ — се серце України й красу землї нашої — в руїну, зробити з його купу гною й грузу і почасти нахвалки свої справдили, — одне імя спиняє на собі увагу, од одного найбільшим жахом віє. Се ваше, пане Коцюбинський, імя. Морально нам байдуже, що робили з Київом ваші товариші. Але неоднаково нам, що серце України в залїзних лещатах здушила людина, яка носить прізвище — Коцюбинський.

Се прізвище вся Україна знає. Знає, як великого художника і великого громадянина разом, що служив Рідному Краєви не тільки своїм майстерним пером, а й кладучи в гуртї з иншими працьовниками цеглину за цеглиною на будинок відродженнія вільного українського народу. Своїм широким серцем він охопив болї трудящого люду, він пережив з ним найтяжчі, найтемнїйші часи, пережив і початок воскресенння й на той свіг пішов з твердою вірою, що встане правда, встане воля і з ними й рідна Україна та великий народ український встануть до нового життя. Надії сї були справдились. Воля справдї засяла вже була під українським небом. І от приходять люде, що сю волю знов кладуть у домовину й важке віко пудовими набоями прибивають. І між ними — людина з прізвищем Коцюбинського, славного батька виродний син...

Пане Коцюбинський! Я знав і любив вашого батька. Я щиро сплакував його дочасну смерть. Я кинув свої квітки на його могилу. Але я, не вагаючись, кажу: яке щастє, що він помер, як добре, що очі його не бачили й уші не чули, як син Коцюбинського бомбардує красу землї нашої й кладе в домовину молоду українську волю! Доля зглянулась над ним і зробила сю полегкість, хоча кістки його напевне перевернулись в могилї над Десною — і Десна принесе ще до старого Днїпра і під зруйнований Київ ті кріваві батьківські сльози і прокльони, яких не може не послати ота забута вами й дорога нам могила.

Та се сантиментальність, пане Коцюбинський, і за се прошу менї вибачити. Не до лиця нашим лютим часам сантиментальности. Я про инше хочу з вами говорити.

Ви — командующий українським (?!) військом; я тільки рядовий український письменник. Ви — людина, що в своїх руках держить — чи на довго? — життє і долю мілїонів людей; я один з тих мілїонів, може один з призначених на страту, якого з вашого наказу можуть що-хвилини послати на смерть ваші полигачі. Ви тільки починаєте свою життьову путь; я може її кінчаю... нас дїлить прірва, безодня несходима, яка тільки но може дїлити большевика від старого соціялїста, що не раз звідав царської тюрми та жандармських скорпіонів. І проте я не заздрю вашій силї й не проміняю її на мою несилу; і проте я не хочу починати своє життє вашим

способом, як не бажаю вам кінчати його може призначеним менї. Не бажаю, бо се було-б полегкістю за нечуване дїло, що тяжить на вас, а полегкости — скажу по щирости — вам я зичити не можу. Єсть учинки, пане Коцюбинський, яких нїчим нї одкупити, нї спокутувати й за які опрощення не може бути. На вас лежить тавро таких учинків.

Не буду вам, пане Коцюбинський, нагадувати, що вихо-вано вас, по смерти батька вашого, громадським коштом, що на український гріш, на ту тяжко загорьовану удовину лепту ви, пане Коцюбинський, здобули свої переконання: се теж сантименти, які не лицюють нам тепер в днї божевілля й жаху. Не говоритиму також і про ваші способи полїтичної боротьби: про них можна-б сперечати ся, як і про всякі способи. Але ось не сантименти вже і не такі справи, про які можна спере-чатись. Десять день мілїонове місто, місто беззбройних та без-захистних дїтей, жінок і мирної людности, конає в смертель-ному жаху. Десять день смерть лїтає над головами неповинних людей. Десять день творять ся такі страхи — я їх бачив, пане Коцюбинський! — од яких божеволїють люде. Десять день конає українська воля... І ви, син великого батька, що любив — і се я знаю — наше місто, — ви його не захистили. І того не досить. Коли ваші „вороги“, — од яких ви не стидали ся брати допомогу, — щоб не руйнувати міста, вийшли з його, ви входите тріюмфатором та завойовником і, сїючи мізерні брехнї про „буржуазність“ та „контр-революційність“, чесним імям свого батька покриваєте нечуване злочинство, яке вже зроблено і по сей день робить ся — ті гори трупів, що на-вергано во імя рівности й братерства без жадного суда і слїдства, ті ріки крови, що течуть вашими, пане Коцюбинський, слїдами. Та ви не тільки покриваєте злочинства, — ви робите нові. Ви по блюзнїрському знущаєтесь над усїм, що дороге українському народови й що було дороге вашому батькови. Ви українською мовою розповідаєте про свій тріюмф. Ви неюж слебізуєте свої накази воякам...

На віщо ви се робите?

Коли Юда поцїлував свого великого навчителя, — сей одповів йому найкоротшим запитанням: „Чи поцїлунком про-даєш сина чоловічого?“ Що вам сказати на сей ваш поцїлунок? Таким голосом відповідатимете, коли невсипущий сторож люд-ський, совість, запитає вас: „де брат твій Авель?“ Але най-більші зрадники в історії людскости, Каїн з Юдою, спокуту-вали свій гріх. Один ходив по світу „стенай і трясийся“, другий — „шедя удави ся“. Ви, пане Коцюбинський, сього не зробите. Ви не стогнатимете і не тремтїтимете. Ви не по-віситесь. Се теж сантиментальність. На се треба того, що вам бракує орґанїчно. Ви спокійно хлїба-соли заживатимете і коли вам, пане Коцюбинський, нагадують, що на руках ваших кров, — ви, як Щедринів Молчалїн, усміхнетесь: „Ничего-съ, я вымылъ-съ“... І сїдаючи за стіл, не прийде вам на згадку та сїмя, яку шестипудовий набій усю знищив саме за обідом. Нїчого вам не скаже і той шестилїток хлопчик, що вдарив себе ножем, коли його тата, — чуєте, пане Коцюбинський, тата! — одірвали од його, беручи на катівську розправу. Не скажуть і ті ранені, яких з шпиталїв брали на розстріл, і тільки тим із них, що самі і йти вже не здолали, — ласкаво кидали: „Ну, ждіть черги“... Ви скажете — то буржуазна кров... звідки ви се знаєте? — спитаю вас. І чи не більше за сих проклятих десять день пролито крови пролетарської? А в тім для мене се ваги не має, бо і буржуазна кров так само червонїє, як і пролетарська, і так само веселїйше їй текти по жилах нїж по піску Маріїнського парку, і так само пянить вона людей, що можуть полоскати ся у нїй. І голі трупи, ограбовані, роздягнені, яких снопами розвозили по улицях, — вони нїмо свідчать, що пяні од горілки і крови люде нї впину, нї межі хижацтву свому не знають. І коли у вас, що носить прізвище Коцю-бинського, знялась рука на Київ, коли ви можете чесним імям великого українського письменника покривати всї заподіяні злочинства, коли ви досї жити можете, — то вам вже нїчого боятись: можете спокійно спати.

Спіть спокійно. Я знаю, що вашу запанцеровану совість словами не дістати. Алеж і ви знайте, що з насїння, яке по-сїяли ви в рідну землю, вродить не те, чого ви сподїваєтесь, Не рівність і братерство, а тільки ножі обоюдні, зненависть, кров... До чистої справи й рук чистих треба докладати, а не-чисті руки і найчистїйшу справу загижують, бруднять, каляють. І хоч у десятьох водах мийте їх, не змити вам ганьби й не-слави, якими вкрили ви себе і своє дїло. Я знаю, — ви тепер сього не годні зрозуміти. Але хоч те ви може зрозумієте, що заважає менї, рядовому письменникови, сього листа до вас, „народнього секретаря“, хоч задля годить ся, за-ради самої ввічливости підписати — з звичайною пошаною.

Серій Єфремов.

(„Нова Рада“ 1918, ч. 15, 19/II н. ст.

На вістрях штиків.

Усього другий тиждень минає, як загнїздила ся в Київі нова влада, принесена, мовляв словами одного з її наказів, „з далекої півночи на вістрях своїх штиків“, а Київ набірає типового вигляду повойованого міста. Житте завмирає. Всї за-ходи й всї зусилля людности прямують тільки до того, аби якось проживотїти. Хвости за харчовими продуктами доходять до ґрандіозної вже міри. Фінансова кріза паралїжує ще більше розпучливі зусилля. Десятки катеґоричних і суперечних один одному наказів, яких фізично не може людність виконати, вно-сять ще страшнїйший розгардіяш і до краю поплутали розу-мінне того, якими способами може громадянство задовольняти свої потреби. Межа між нормальним і ненормальним зникла й ви часто бачите, як на улиці враз починаєть ся безглузда стрілянина, добре ще, коли просто в повітрє...

Місто нагадує розворушений мурашник, в якім припинила ся усяка творча робота й горують руїнницькі інстинкти або єдино животний потяг до самооборони. Звичаї, принесені „з далекої півночі на вістрях штиків“, надають і нашому мі-стови вигляд тих північних — голодних і анархічних — міст, які давно вже згубили певний шлях і бредуть манівцями в неві-дому будуччину.

Инакше й бути не могло. Бо є дві катеґорії власти. Одна служить людности, друга приневолює людність собі слу-жити. Одна піклуєть ся про потреби громадянства, друга при-душує усякий розвиток життя. Одна орґанїзує, друга розпо-рошує. Одна творить нові форми на життьових підвалинах, друга робить карколомні експерименти та вдоволяє свої прим-хи. Одна стоїть на моральнім авторитетї, друга шукає собі підпори на вістрях штиків... Типовим зразком сієї другої влади було царське самодержавє з її тучами станових, стражни-ків та жандармів, з її чиновницькою сваволею, з її полїцій-ним укладом. На той самий штиб будуєть ся й отся нова, большевицька влада, що виросла з старого коріння й до останнїх та найменших дрібниць просто копіює собі царські порядки.

Але самодержавє мало в собі деяку силу. За ним стояли певні традиції, інерція, розгон. Машина була погана, але її заведено й пущено давно і невідома маса, терплячи від неї, здебільшого й сама не бачила, звідки йде те лихо. Зовсїм инакше стоїть справа тепер. Люде, що захопили владу, ді-стали в спадщину всї лихі сторони старого, февдального ладу і не стільки не здужають самі щось доброго витворити, але навіть зберегти що краще з старого. Нова влада не має на-самперед тієї непохитности й бодай зверхнього ладу, який був перше, отже вона ще гірша. І через те масам не дає вона нїчого, хоча поводить ся з ними, як з людністю повойованих країв, себто бере все собі й нарушує всї норми звичайного, зміцнїлого життя. Звичайно, що таким способом вона підго-товляє шлях не до кращих форм, а до реставрації, до поновлення того старого ладу, який вона нїби нехтує принципіяльно та руйнує практично. Відкрита реакція, що все виразнїйше розкоріняєть ся серед мас, непричетних до полїтичного життя, набірає вже просто погрозливого значіння.

З сього ми бачимо, звідки йде справжня реакція й контрреволюція, а не та мальована, про яку так багато й так енергічно говорить ся серед большевицьких кругів. Принесено її все звідти-ж — „з далекої півночі, на вістрях штиків". Скажу більше, на вістрях штиків та ще й з півночі, з тієї відсталої й централїстичної півночі, нїчого иншого й не можна було принести. На них може всидїти лишень реакція, звичайно на якийсь час. І коли пущено в дїло зброю, коли почали ся гвари й люта боротьба між елєментами, що скинули були старий уряд і не можуть замісць нього нїчого нового створити, коли розгоріло ся взаємне знищенне, то найнатуральнїйшим ходом історія вертаєть ся до старого. Нема революційної творчости, неминуче беруть гору старі завички. І се давно бачили люде, і се давно, після кождої революції, стверджувала історія. „Можна бояти ся — казав один з ватажків жиронди, Верньо, —що революція, яка немов Сатурн пожирає вже власних дїтей, скінчить на тім, що приведе на світ деспотизм з усїм неминучим його лихом". І терор привів на світ імперію Наполеона з її війнами, утисками, полїтичною та особистою розпустою.

Ми так само вже дійшли до терора, хоч може й не до останньої його стадії. І дальший шлях для всїх, хто уміє читати велику книгу історії й брати з неї науку, визначаєть ся зовсїм ясно. З неминучістю долї насуваєть ся реакція і деспотизм, які використають усю ту руїну і розпорошенне і втому, що сїють нинї большевики своїми згубними витївками. На вістрях штиків вродить ся не воля, а те, що тільки може там змістити ся, себто поневоленне і деспотство. І громадянським силам, що в туманї майбутности ясно прозирають простелений перед ними шлях, треба вже тепер подбати за профілякгичні заходи. Не нидїти тепер треба і не марнувати сили в розпорошеннї, а готувати ся до того, щоб не здати грядущому деспотизмови бодай усїх здобутків революції. Адже хоч основні й головнїйші з них ми мусимо задержати як фундамент для дальшого будівництва, що приведе нас до справжнього народоправства.

Сергій Єфремов.

(„Нова Рада" з 20/II).

По Суворовському.

Серед заходів большевицької влади, що, мовляв, з рукава посипали ся на наше приборкане місто, чимало мають чисто демонстративну природу або виявляють триумф переможців, як отсей наказ чи декрет про конфіскацію небувалого майна у ґенеральних секретарів. Инші показують чималенькі апетити нових господарів, як напр. анексія друкарень та паперу або контрибуція, накладена десятками мілїонів на „буржуазію", і тільки деякі з тих заходів зачіпають інтереси всієї людности, бють і по конях і по оглоблях, дошкуляють не тільки буржуазії, але й пролєтаріятови й навіть останньому далеко більше та болючійше нїж першій. Тут, проти волї й навіть бажання безтямних господарів, виходить знову та сама нерівність, яка так була надопекла нам за старого ладу, потім почала була потроху зникати за нового й загрожує зовсїм загнїздити ся і запанувати за ще новійшого. З сих заходів останньої категорії чи не найбільшу вагу мають заходи щодо харчової справи та фінансові „реформи". В обидвох сферах з приходом большевиків запанувала така плутанина, яка дуже недалеко вже стоїть від руїни й межує з справжньою катастрофою. Як тільки прийшли до Київа большевики, то, щоб піддобрити ся до людности, вони зразу-ж пустили ся на дуже наївний і простацький спосіб. Такса на хлїб до них була 35 коп. за фунт, вони пустили хлїб по 15 коп. Ся нехитра вигадка, звичайно, могла викликати тільки усмішку у кожного, хто тямив справу. Ясно було, що або „реформа" довго не продержить ся й мусить зараз же ганебно впасти або-ж . . . хлїба зовсїм не буде. Адже зерно й борошно закуповано по старих розцїнках і зменшити готові вироби відразу на половину, не подбавши разом про загальне зменшенне цін на всї продукти, можна було тільки з демаґоґічних міркувань, не клопотавши собі голови нїякими взагалї думками: „быстрота и натискъ", мовляв, та ще знаменитий російський „глазомѣръ" — і готово. Дійсність блискуче се ствердила: большевицька „реформа", Суворовським способом переведена, продержала ся... рівно один день і вже другого дня хлїб знову підскочив і продавав ся так само по 35 коп. за фунт, як і до нової влади.

Зважливі реформатори, хоч як мало журили ся вони законами життя, мусїли проте зразу же подати ся назад під його тиском. Правда, як небіжчик Кречинський, вони оповістили, що хлїба під містом є багато і тільки треба вміти його дістати, а вони звичайно вміють; що вони звелїли привезти хлїб з Полтавщини, але... казав пан: кожух дам—та й слово його тепле. Хлїб іде, але коли дійде та й чи дійде,—не відомо. Наївні Кияне, що сподївали ся на дешевий хлїб, мусять покищо тим панським словом годувати ся, маючи в перспективі ще гірші часи. І ознаки тих гірших часів є вже й тепер і їх багато. Київські базари, на які постачало харчові продукти селянство з околишнїх сїл і на яких робила звичайні запаси київська людність, враз опорожнїли й навіть ранками, коли найживійший бував торг, нагадують аравійську пустиню, навіть без оаз. Стало ся се яко наслїдок також занадто гарячих заходів наших реформаторів. Першого дня базар таки був. „Дядьки" повивозили були картоплю, сало, молоко й всякі сїльські продукти. Людність купувала, хоч дорого, як повелось останнїми часами, але все-таки купувала. І от враз — Суворовська „реформа". До баби, що продає, скажемо, молоко, приходить озброєна до зубів людина й сама починає міряти та відважувати молоко, продаючи на половину дешевше. Не обійшлось подекуди й без розбитого посуду та вилятого на землю питва. І в результаті такої реформи село перестало возити продукти на київські базари: хай йому, мовляв, аби що!.. І тепер того самого молока нї за які гроші не докупиш ся, хиба що десь зпід поли продасть не на базарі вже, а у закутку на вулиці—якась дуже вже смілива баба, що й большевицьких реформ не лякаєть ся. Теж саме з картоплею. Теж самісенько з салом. Не инакше й з усїма иншими харчовими продуктами. Продукти зникли, дістати їх важче. „Хвости" виросли ще дужче. Голод хижо зазирає у вічі людности мілїонового міста...

З сього бачимо, які дорогі наслїдки дає та дешевенька, наївна демаґоґія, що заміряла ся купити собі прихильність дешевим хлїбом. Боком вже людям отся демаґоґія вилазить. А глядючи на те, реформатори — що-б ви думали? — фільософують. Та ще як фільософують! Полюбуйте ся напр. таким оповіщенням: „Продовольственный отдѣлъ совѣта рабочихъ и солдатскихъ депутатовъ, приступая къ исполненію возложенныхъ на него обязанностей, заявляетъ, что въ виду важности (ще-б пак!) продовольственнаго дѣла и сложности существующаго продовольственнаго механизма, никакія коренныя реформы безъ предварительнаго ознакомленія и изученія въ этой области невозможны". Лекше мабуть стане громадянам м. Київа, коли вони прочитають сю закручену дурницю, а до того ще й присмачену хвастощами, нїби тепер „дѣло продовольствія находится въ надежныхъ рукахъ". Видко, що так! Коли одні „надежні руки" руйнують харчову справу, другі так само „надежні руки" заходили ся з короткими гужами коло фінансової справи й вже досягли того, що наше місто переживає саме тепер величезну фінансову крізу, яку просто по мистецькому умудрили ся викликати большевицькі „фінансісти". Грошезих знаків, як знаємо, останнїми часами взагалї було обмаль, постачанне їх не могло задоволити потреби в грошевім оборотї. От через що Ґенеральний Секретаріят звелїв був поки-що тимчасово приймати на виплату купони від усяких процентових паперів і нарештї був змушений випустити українські гроші. Прийшовши до Київа, большевики зараз же скасували купони й українські гроші. Ненависть до попередників попхнула наших горе-фінансістів до заходів, яким навіть важко добрати справжнє імя. Бо відразу викинуто з обороту розмінні знаки, не маючи, як і чим їх замінити. Крім того погнано людність цїлими масами міняти сї знаки, а на які, невідомо.

Щоб зрозуміти, що се також не жартами пахне, досить вдумати ся в два разом надруковані накази: в першім—від „комісара фінансових справ“ повідомлено, що українські гроші державний банк мінятиме тільки протягом 5 днів від 14 (1) лютого, а в другім вже другий комісар, „комісар державного банка“, оповіщає, що „въ виду отсутствія в настоящее время большого количества россійскихъ державныхъ знаковъ“ банк мінятиме 14 лютого тільки невеличкі суми, 15 лютого банк був зовсім зачинений, а 16 став той ще небувалий за наших взагалі хвостатих часів усім хвостам хвіст — від державного банка до самого Хрещатика, який, чудуючи ся, бачили всі, хто проходив по Інститутській вул. Два комісари забули між собою порозуміти ся. А через їхню забудькуватість люде поневіряють ся ніч і день, черги достоюючи, мерзнуть на лютім морозі, тратять дорогий час, щоб ні з чим вернути ся до дому, кленучи й реформу і реформаторів і взагалі такі порядки й ту клясичну безпорадність та повне неуцтво, якими відразу зарекомандувала себе в фінансових справах влада, яка очевидно сама не розуміє, що вона робить. Коли ще до сього додати, що й приватні банки закрито й взагалі вони почувають себе під обухом, то матимемо повну картину того невимовного безладдя, яке зразу-ж повстало на грошовому ринкови в Київі й яке найгірше дошкуляє саме біднійшим людям, що покладних грошей не мають.

Безглузді заходи безтямних людей з величезними претенсіями, з хлестаковською психікою, з розпучливою сміливістю, з нестриманою, хоч і вбогою, фантазією—сі заходи вже дають ся в знаки.

Нема жадного сумніву, що трохи небагато мине часу, як сі люде зруйнують усе, що тільки підлягає руйнації, і тоді відійдуть, звідки й виникли, себто в належну їм безвість. Тільки що направляти те, що вони напсували й ще напсують, буде надзвичайно тяжко тим, хто матиме нещасте заступити їх. Ну, то про се давно ходить приказка: один такий, за позволенням, реформатор закине камінь у воду, то й десять мудрих не витягнуть...

Ромул.

(„Нова Рада“ з 20/II).

З голосів німецької преси про мир з Україною.

Вечірнє виданнє „Kölnische Zeitung“ з 11 лютого в передовиці „Мирові договори з Україною“ зазначило, що в Берестю з дуже великим матеріялом впорали ся в дуже короткім часі — в кількох днях. Дух поєднання пробиваєть ся з мирових договорів.

„Neue Freie Presse“ з 11 лютого в статї „Значіннє мирового договору з Україною“ писала між иншим: „Українці дали докази своєї второпности й любови миру та в яркій протилежности до Троцького все зробили, що могло довести до швидкого висліду“. Статя зазначує, що ставши на етнографічний принцип, не можна було приймати історичного становища. Инші статї говорять про „Форму мирового договору з Україною“ з народоправного становища та про „Економічні наслїдки мирного стану з Росією та договору з Україною“.

„Reichspost“ з 11 лютого в статї „Заключенне мирового договору з Україною“ зауважила, що вилученне Холмщини в окрему ґубернію перед війною було міродатним при поведенню польсько-української межі.

Орґан австро-угорського міністерства заграничних справ „Fremdenblatt“ з того самого дня зазначив, що становище центральних держав супроти російського правительства залежатиме від становища останнього супроти України. Тим яснійші відносини центральних держав до України. Мировий договір підписано. Заключено демократичний мир, мир без відшкодовань і анексій. Мирна політика Австро-Угорщини й бажаннє миру молодої української держави осягли успіх.

„Leipziger Neueste Nachrichten“ з 12 лютого в передовиці підкреслили, що спинюючі торговельний рух напади большевиків на Україну зустрінуть ся зі збройною відправою Німеччини.

В „Stuttgarter Neues Tagblatt“ з того самого дня подав передовицю др. Павло Рорбах п. з. „Український мир“, яку починає: „Дивний факт і на всї часи свідоцтво стану нашої політичної освіти в часї вибуху всесвітньої війни: Німеччина заключила мир і приязнь з державою з 40 мілїонами населення і з великим народом, котрий є безпосереднїм сусїдом нашого союзника Австро-Угорщини й імя та значіннє котрого все-таки до недавнього часу були майже невідомі між нами. Доказ, як більше незбитого не можна й подумати собі, на те, що Росія й східна Европа були відомі нашій публичній думцї тільки як найповерховнїйше! Не зважаючи на се, були „знавцї Росії“, які ще донедавна з усїєю мудрістю запевнювали, що український рух не має жадної будучини, що він, правда, має офіцерів, але не має жадних вояків і зовсім нема властивого українського народу.

„Від першого дня війни вказував я на те, що тепер зближаєть ся рішаюча хвиля, коли виявить ся внутрішня неодноцїльність російської держави. В лїтку 1915 р. опублїкував я мале писаннє „Росія і ми“ (Rußland und wir) і вказав у нїм на те, що свідомо-політичний український сепаратизм став сильнїйшим у Росії протягом останнїх десятьох лїт, нїж думали по найбільшій часи, й що не се головне питаннє, чи Українцї (тодї) вже всї переняйли ся бажаннєм „геть з Московщиною“, але чи в тім разї, як Україну одного дня відокремлено-б від Московщини, можна ждати, що з неї самої вийде рух за новою злукою з Московщиною. »Всї побоювання — писав я — під сим оглядом не оправдані. Навпаки, коли не зараз, то по короткім часї почав ся-б самостійний міцний власний розвиток українського народу й держави, а сей розвиток під національним, економічним і політичним оглядом однаково віддаляв ся-б від Московщини«.

„Відтодї користав я з кождої нагоди, щоб указати на те, що українська справа рішаюча для европейського сходу й що вона одна з основних для будучого уформування відносин цїлої Европи. Тільки кількох думало, що можуть піти слїдом за моєю свідомістю, аж доки поступованнє большевицьких провідників у Берестю не прискорило розвитку й коли вже більше не було можливе ухиленнє від української справи нї направо, нї наліво, нї наперед, нї назад. Аж тодї остаточно зрозуміли, де лежав ключ до миру на Сходї, до усунення російської небезпеки для Німеччини й осередньої Европи й—також сього доживемо ми незабаром—до сильного заснування забезпеченого на будучину нашого світового становища. Росія перестала бути державою і стала ґеоґрафічним поняттєм, як колись Німеччина, тільки з тою ріжницею, що для Німеччини був указаний шлях від ґеоґрафічного поняття до політичної одноцїльної держави. Та Росія нїколи не перемінить ся наново з її теперішнього розкладу в політичну одноцїльну державу. Росія мертва, вона належить до історії, як римська держава належить до історії, а на її місце виступає нове поняттє Східна Европа. Знаменито вказує на сю ріжницю статя проф. Ястрова про східно-европейську справу в „Deutsche Politik“ з 9 лютого сього року. Нема вже більше Росії, але є Україна, Польща, Литва, Надбалтійщина, Фінляндія, все то землї, про які вже сьогоднї певно відомо, що вони нїколи не повернуть під московське пануваннє, і є Великорусь або Московщина, для якої також на будуче може лишити ся імя „Росія“, але яка з давньою російською державою не багато більше матиме спільного нїж назву. Росія, що не розпоряджає вже більше Балтійським морем, Привислянською областю, чорноземом і побережем Чорного моря, не є вже Росією“.

Вказавши, як Українцї все почували себе окремим народом та на багацтва України, пише при кінцї автор: „Ми знаємо добре, чого сподіваємо ся ся і ждемо від українсько

го миру. Та ми знаємо також і не менше знає Україна, що вона завдячує, чого може від нас сподівати ся і ждати. Німецька й союзна з нами зброя розірвала кайдани українського народу, а так само фінські, польські й багатьох инших „інородців“ у давній Росії. Розбите Росії се світово-історична подія сеї війни“...

Раніше виданне „Neue Freie Presse“ з 12 лютого принесло статю гр. Юлія Андраші п. з. „Кінець війни на Сході“. Автор зазначив, що порозуміне з Україною цінніше для австро-угорської монархії від порозуміня з московською державою. Проф. др. Ганс Іберсберґер в статї „Мир з Росією“ підкреслив, що натиск з боку Росії на Австро-Угорщину устав, бо на будуче межуватиме з австро-угорською державою Українська Народня Республика, для мирного й приязного співжиття з якою істнують усї передумови. Що торкаєть ся мирного стану з Росією, зазначив проф. Іберсберґер, що по заключенню миру з Україною не було иншого виходу для Троцького. „Польсько-українську межу“ розглянув професор університету Евген Обергуммер. На підставі істнуючих етноґрафічних карт доказує автор, що поведена межа відповідає менше більше роздїлови переважно польського й переважно українського населення. Також під історичним оглядом поведена межа має своє умотивуване в давнім українськім галицькім князївстві. Зрештою національні огляди мають тепер більшу силу ніж історичні. Придїленне Холмщини до України не лишить ся також без впливу на становище австрійських Українців до Галичини й нового королївства Польщі.

Раніший „Pester Lloyd“ з 12 лютого в передовиці „Мир на Сході“ зауважив, що день, в якім зійшов мир з Україною і в послїдовности завішенне зброї з Росією, замикає раз на все довгий ланцюг воєн ненажирливого й завойовницького російського царату. День, в якім Україна яко незалежна самостійна республика заключила мир з почвірним союзом, є днем повалення головної підпори могучости Росії.

У вечірнім виданню „Berliner Tageblatt“ з 13 лютого помістив Ганс Форст передовицю „Росія, Україна й центральні держави“, з якої вистарчить згадати, що автор називає знавцем української справи—проф. Олександра Брікнера“ з Берлїна. Очевидно таким самим „знавцем“ її є й пан Форст.

В передовиці „Невдоволені“ (себто Поляки—посли австрійського парляменту) раніше виданне „Die Zeit“ з 14 лютого протиставить польському обуренню ось що: „Кождий судець, для котрого доступні розумні міркування, мусить побачити, що заключенне миру з Україною, котре зараз приневолило також петроградських можновладців проголосити закінченне війни, було дїлом найбільшого міжнароднього значіня, кождий мусить зрозуміти велику політичну й економічну важність сього дипльоматичного твору — і тут важать ся тільки фанатики давнього польського державного права підносити руку проти сього дїла миру, який є на часї?

Раніший „Fremdenblatt“ з того самого дня підкреслив у передовиці, що мир з Україною можна було осягнути тільки за ціну національних концесій на Холмщині. Тому бажанню української делеґації не могли спротивити ся делеґації осереднїх держав, бо-ж вони признали яко провідну засаду право на самоозначенне народів. „Та відомо, що Холмщина має мішане населенне, і то в такім взаїмнім відношенню сили, що з національного становища не заходить прилученне сеї землї до польської держави. Коли тому вибрано граничну лїнію, яка перетинає Холмщину, стало ся се тому, що в східній частинї має український народ істотну перевагу“.

Раніший „Pester Lloyd“ з 14 лютого в передовиці „Посланне короля про мир з Україною“ писав між иншим про те, як цїсарь Карло виславив рішучість, з якою Україна дала вислів своїм кращим переконанням перед цїлим світом через факт заключення миру. „З усїх висліїв новонавязаної приязни з молодою державою підносить король (Карло) — вислів своєї найсердечнїйшої туги — саме одно, що Австро-Угорщина й Україна мають спільну велику цїль можливо найшвидше осягнути мир для світа“.

„Політикою невдячности“ галицьких Поляків займаєть ся в передовиці „Die Zeit“ з 17 лютого, де між иншим читаємо: „Отже вони (Поляки) знають, що мир на Сході, котрий звільняє монархію від величезного ворожого напору на східнім фронті, закінчує небезпечне сусїдство з Росією, в якій бушують політична, соціяльна й економічна революції, і робить вигляди на дуже близький довіз засобів поживи й важних артикулів запотребування,—можна було осягнути тільки уступчивістю при означенню межі на Холмщинї. Отже їм відомо, що розходило ся про бути або не бути першому мирови, котрий вибив дїру в залїзнім обручі сеї всесвітньої війни, котрий уможливив нам перший віддих по три й пів лїтах надлюдського бороття. І вони знають національну статистику Холмщини, яка доказує, що їх земляки находять ся там у виразній меншости“. А все таки вони не перебирають у способах свого обурення. Статя кінчить ся: „Та коли Поляки хочуть зревідувати свою політику супроти Австрії, се бодай нерозважна річ, як довго не сказано останнього рішаючого слова в галицько-польській справі. Напр. східна Галичина се під національним оглядом дуже спірна земля і, колиб Австрія задумала зревідувати також свою політику супроти Поляків, могла-б зробити початок може в українській Галичинї, де українська більшість може жадати взяти її бодай стільки під увагу під національним оглядом, як польська меншість в граничній території Холмщини“.

В передовиці „Мир для народу“ зазначила „Wiener Allgemeine Zeitung“ з 19 лютого, що поворот полонених з України представить населенню дїйсно факт перед очима, що се мир для народу заключено в Берестю.

„З огляду на витворене положенне“ домагали ся енерґічно „Leipziger Neueste Nachrichten“ з 21 лютого, щоб одною з умов заключення миру з Московщиною було признанне миру з Україною. А се признанне мусить виразно виключати всяку спробу спинити Україну у виконанню її мирового договору.

В ранішім виданню „Neue Freie Presse“ з 26 лютого стрічаємо статю про „Створенне української народньої армії“, а в числї з 3 марта „Спомини з Київа. Українсько-бесарабські подорожі“ д-ра Филипа Менчеля і статю про „Українську справу“ колишнього цїсарського нїмецького посла Л. Рашдава, що підкреслює велике значінне миру з Україною та признання її самостійною державою з боку центральних держав. Під економічним оглядом була Україна найважнїйшою частиною колишньої Росії. Незалежність її усуває головну небезпеку російської насильницької політики для Австро-Угорщини й країв, що лежать над Чорним морем. Та користь така велика, що автор без пересади може сказати, що не надармо ведено страшну війну з її безмежними жертвами. Щойно світова війна забезпечить народам східної Европи здоровий мирний розвиток. Велике значінне мирового акту з Україною спонукало також Нїмеччину захистити істнуване нової держави.

„Danzer's Armee-Zeitung“ з 7 марта (ч. 9-10) в передовиці „Година Австрії. До миру з Україною“ пише, що берестейський мир з Україною з невблаганою гостротою відкрив помилку 5 листопада 1916 р. Колиб тоді Австрія поставила була в свою програму національний принцип, була-б істотно приспішила розвиток української справи. Австрійські Українці стали-б були природними піонїрами австрійської думки поза межами держави. Замість того держава загнала своїх приятелїв у найгострійшу опозицію. Годиною Австрії уважає автор довести до миру порозуміня між народами австро-угорської монархії й тим робом дати приклад і взірець миру порозуміня між народами Европи й цїлого світу.

В раніщнім виданню „Neue Freie Presse“ з 9 марта подав член нїмецького Райхстагу Ґеорґ Ґотайн статю „Мир на Сходї. Економічні означення“. Автор зазначує, що повне вдоволенне викликав економічний зміст мирового договору з Україною. Запотребуванне товарів на Українї буде більше, нїж Нїмеччина й Австро-Угорщина в силї дати. Мировий договір хоче бути справедливий супроти формули „права на самоозначенне народів“ і тому придїлив більшу частину Холмщини Українї. Хоч на віденськім конґресї припала Холмщина Польщі, але пізнїйше Поляки самі зрезиґнували з неї, щоб за неї купити від Росії деяку самостійність у громадській самоуправі. Тодї менше ваги прикладали Поляки до переважно українського краю. А вкінцї цїлими столїттями була Польща завойовницькою державою, що простягала ся на схід через чужі народи. Тому не можна признати великої вартости давнїйшій історичній приналежности Холмщини, але рішає тут етноґрафічний огляд.

„Миром на Сходї“ зайняв ся гр. Юлїй Андраші в „Neue Freie Presse“ з 10 марта. Автора цїкавить в першій мірі доля Польщі й України, при чім він, відомий польський приятель, котрий давнїйше у своїх статях навіть не згадував про істнуванне українського народу, уважає для Австро-Угорщини важнїйшою польську справу. Польщу треба злучити з Австро-Угорщиною. Тому польський інтерес в справі польсько-української межі ідентичний на думку автора з інтересом австро-угорської монархії. Осягненне межі Буга важне не тільки з погляду на заспокоєнне польського народу, але й зі становища Австро-Угорщини, зі становища стратеґічної оборони Варшави й східної Галичини. Инакше представляєть ся справа з Україною. Се питанне, каже польонофіл-автор і духовий ученик Брікнера, чи можна на все відокремити Україну від російської народньої душі. Колиб незалежність України заґарантувала Росія, се по всякій правдоподібности довело б до постійного конфлїкту з Росією. Кінець кінцїв супроти України повинна Австро-Угорщина заховати добрі сусїдські відносини (з границею Буга добрі сусїдські відносини не можливі й виключені. Ред.) і мати безумовну певність, що Україна не мішатиметь ся у внутрішнї відносини австро-угорської монархії й не розвиватиме тут жадної іреденти. Словом вихід один: Нїмеччина нехай заанектує ті землї, які тяжать до неї, а Польщу треба прилучити до Австро-Угорщини.

„Fremdenblatt“ з 14 марта зазначив з приводу входу нїмецьких військ до Одеси в передовицї, що щойно тепер показуєть ся, який надзвичайно важний був мир з Україною. Сей перший мир не тільки мав полїтичний і мілїтарний вплив на увесь східний фронт, але й яко справжнїй хлїбний мир дає осереднїм державам можливість побороти труднощі у вижившенню населення.

Орґанїзація частин українського війська з полонених Українцїв у таборі Фрайштадт і вимарш 1-го куріня на Україну.

Думка зорґанїзувати ще тут у полонї з національно-свідомих полонених Українцїв спеціяльні військові віддїли, які при першій же потребі могли-б відкрито стати в ряди борцїв за волю України та права й інтереси українського народу, — зродила ся у зорґанїзованих Українцїв ще тодї, як тільки почала ся революція в Росії. З дальшим розвитком подій в Росії і на Українї ся думка кріпла й ширила ся серед усїх полонених. З тою метою зорґанїзовано товариство „Сїч“ імени гетьмана Петра Дорошенка, впорядкали ся віча з дискусіями на теми про потребу орґанїзації народнього національного війська і т. ин. Число членів „Сїчи“ дуже скоро зростало й товариство користало ся досить великою популярністю серед усїх полонених. На жаль, лишень обставини невільницького життя і всякі инші труднощі були дуже великою перешкодою для правильного розвитку дїяльности „Сїчи“.

Та не зважаючи на всї трудности й перешкоди, як тільки почали надходити вісти про погрози большевиків, а потім і про руйнуванне Рідного Краю ватагами червоної ґвардії й инших збаламучених максималїстів і розбишацьких банд, сїчовики рішуче взяли ся до дїла. Навіть вороги мілїтаризму робили ся завзятими прихильниками та пропаґандистами думки про необхідну й негайну потребу орґанїзації всїх національно-свідомих елементів українського народу в найміцнїйше здисциплїновану Національну Армію.

Дня 9 лютого, як тільки надійшла вістка про мир між осереднїми державами й Україною, а разом і трівожні вісти про положенне на Українї, на урочистім надзвичайнім засїданнї центральної таборової орґанїзації — Головної Української Ради — піднято питанне про необхідну потребу негайної орґанїзації першого полку з сїчовиків і всїх тих полонених горожан Української Народньої Республики, що добровільно зголосять ся до полку, який віддасть себе до цїлковитого розпорядження Української Центральної Ради й Ради народніх мінїстрів. Після короткої виміни думок одноголосно ухвалено зразу-ж приступити до орґанїзації полку імени гетьмана Петра Дорошенка й вибрано для сїєї цїли спеціяльний комітет, який потім прийняв назву „Бойова Управа“.

Як тільки стало відомо про сю ухвалу в таборі, полонені почали зголошувати ся масами. Зорґанїзовані полонені навіть не сподївали ся такого успіху. Одні лише Жиди публично заявили, що вони тримають ся в справі орґанїзації полку „невтральности“, а хто з Жидів посмів нарушити ту „невтральність“ і записав ся до полку, того викидали з жидівської орґанїзації.

Тодї-ж, як полонені Українцї довідали ся, що представники Української Центральної Ради звернули ся до осереднїх держав з проханнєм як найскорше пустити на Україну тих полонених Українцїв, що свідомо хотять стати до боротьби з чужинцями, які нападають на Українську Народню Республику й руйнують її, майже всї полонені фрайштадтського табору зголосили ся до полку. Доводило ся багатьом відмовляти, бо записало ся більше, нїж треба було для першого транспорту. Багацько полонених плакали, як дїти, що для них не було вже місця в першім транспортї. Багацько Жидів також було охочих записати ся, але через їхню підозрілу „невтральність“ і ворожі попередні виступи проти орґанїзації полку Бойова Управа не прийняла їх. До першого транспорту прийнято лише двох Жидів, які від самого початку відмовили ся від „невтральности“ й записали ся до полку, хоч їх і виключили з жидівської орґанїзації.

Вела ся вся та робота самими полоненими салдатами при помочи двох відпоручників С. В. У., але дня 22 лютого до фрайштадтського табору прибули з Йозефштадту пятьох полонених офіцерів-Українцїв на чолї з капітаном Петром Ганжею, які перебрали цїлий провід полку в свої руки.

Увечері 23 лютого Бойова Управа скликала загальнотаборове віче при участи прибувших офіцерів і двох поважних гостей — галицьких Українцїв — військового лїкаря ґенерала Я. Окуневського (письменник) і військового судді ґен. Павлюха, які прибули до табору тогож дня, що й офіцери, щоб познайомити ся з просвітно-орґанїзаційною роботою у фрайштадтськім таборі.

На віче зійшли ся полонені в такій скількости, що не стало місця в барацї. Багато полонених стояли коло дверей і вікон. Віче відбуло ся при такім піднесенім настрою й серед такого незвичайно великого захоплення, що се не піддаєть ся описови. Бурливі овації в честь української народньої армії, українського офіцерства та всього українського народу, привітні промови з боку полонених салдатів і офіцерів та гостей, які лили ся зі щирої душі промовців, безнастанні

оплески й оклики „слава“ робили надзвичайне враженнє на всїх присутнїх. Заля просто дрїжала від усього того, що там дїяло ся.

На сїм вічу вперше наш салдат-полонений почув щире слово від свого офіцера, відчув щире товариське відношенне офіцера до салдата. Се не ті офіцери колишньої царсько-російської армії, що дивили ся на салдата, як на останнє бидло, що крім „так точно“ і „нїкак нет“ нїчого не хотїли чути від своїх салдатів. Нї. Се офіцери — щирі товариші своїх салдатів. Спільна ідея їх зрівняла. Вони разом ідуть на те, щоб закріпити здобуту братами волю і незалежність Української Народньої Республики й подали руки та слово бути лише товаришами, рівноправними горожанами. І все се відчули на вічу й салдати й офіцери.

Товариші! — промовив командант першого баталїону полку, капітан Ганжа — від Української Центральної Ради дістали ми офіцери в Йозефштадтї заклик, щоб ми ішли сюди формувати ваш баталїон. Треба було 5 офіцерів, а охочих було 200. Ми рішили ся тягнути жереб і моя рука трясла ся, бо я бояв ся, щоб не витягнути недобрий нумер. Але я щасливий. Ми всї щасливі, що прийшли тепер між вас, товариші. На нашу Україну натягли чорні хмари большевицьких банд, що грабують і мордують. Нашим завданнєм є будувати і хоронити нашу рідну Україну й завести там порядок і лад, якому загрожують большевицькі банди. Ідете з нами, товариші?

— З вами, під вашим проводом підемо всї в огонь і воду, на смерть підемо, а не зупинимо ся серед шляху! — почули ся з грудей всїх присутнїх. Душу й тїло положимо за нашу свободу! — лунало в залї.

Закінчуючи віче, голова „Бойової Управи“, вказуючи на портрет Т. Шевченка, звернув ся до присутнїх: „Перед обличчєм сього мученика за волю України зложіть кожний чесну присягу, що не випустите зброї з своїх рук так довго, як довго не буде заведений спокій і лад на Українї!“

Всї руки піднесли ся вгору й почуло ся з самого серця: „Клянемо ся!“

Потім із грудей щирих синів України понесло ся: „Вже воскресла Україна“ й віче закінчило ся.

Після віча всї салдати обступили своїх офіцерів і почали ся найщирійші товариські розмови.

В найблизші днї почали полонені готувати ся до відїзду на Україну.

Тому, що до полку вступило дуже багато полонених Українцїв, які належать як активні дїячі до рїжних українських таборових орґанїзацій, на денний порядок прийшла справа лїквідації культурно-просвітної роботи в таборі.

Для сього скликано надзвичайне засїданнє Головної Української Ради — централї українських таборових орґанїзацій. Головна Українська Рада, обговоривши справу, прийшла до тої думки, що зараз перевести повну лїквідацію орґанїзаційної роботи не можливо й не слїд з тої причини, що фрайштадтський табор поки-що не розвязуєть ся остаточно, що він буде збірним пунктом для полонених Українцїв, відки будуть вони відправляти ся на Україну. Рішено отже вибрати „Лїквідаційний комітет Головної Української Ради“, який би, хоч в меншім обємі, провадив роботу далї, аж до цїлковитого розвязання фрайштадтського табору. Всї т-ва мають негайно лїквідувати свою роботу крім Видавничого Т-ва, яке має вибрати споміж себе редакційний комітет і доручити йому провадити дальше виданнє часописї. Також чайня і фотоґрафічне заведенне т-ва „Світло“ функціонують під управою Лїквідаційного комітету. Ухвалено також поробити всї можливі заходи, щоб в перший транспорт увійшли всї ті т-ші, що записали ся до полку імени гетьмана Петра Дорошенка, яких налїчувалось тоді вже понад 900. Але потім виявилось, що се тяжко перевести з тої причини, що багато товаришів, зайнятих в різних таборових майстернях, і команда не може всїх їх відпустити зразу, аж поки не знайде відповідних людей, щоб їх заступити. Порішено назву полку змінити на „1-й фрайштадтський курінь Оборони Рідного Краю“.

Дня 1 березня перший курінь Фрайштадтцїв приготовив ся до відїзду з табору на Україну. Вимарш відбув ся дуже урочисто і зробив на всїх учасників таке сильне враженнє, яке залишить ся у кожного на все житте.

Про вимарш першого куріня „Оборони Рідного Краю“ з фрайштадтського табору до залізниці подаємо далї допись д. Дмитра Гаркуші.

Тогож дня, коло 2 год. в ночі Фрайштатцї переїздили через Відень. Галицькі Українцї, що пробувають у Відні, завчасу дізнавши ся про переїзд, постановили привітати їх на залїзничім двірцї. По півночі на східнім двірцї зібрало ся понад сто людей, поміж якими був посол парляменту Окуневський, ґен. Павлюх і Я. Окуневський, співробітники Союза визволення України, кількадесять Сїчових Стрільців під командою п. Катамая і ин. Перед приходом поїзду всї присутні уставили ся в ряди. Як тільки появив ся гарно прибраний прапорами потяг, почули ся радісні окрики „Слава“. Комітет віденської української громади увійшов до сальонового ваґону, в котрім їхали офіцери. Командант першого куріня і 4 инші офіцери вийшли з ваґону. Почула ся команда Сїчових Стрільців, а потім четарь зарапортував командантови Фрайштадтців. Обійшли фронт чети. З ваґонів висипали ся козаки першого куріня „Оборони Рідного Краю“. Присутнє жіноцтво обсипало їх живими квітами й понесли ся кличі: „Слава!“, „Слава українським козакам-борцям за волю України!“ Козаки в свою чергу гукали: „Слава Сїчовикам!“ „Слава галицьким Українцям!“

Потім почали ся промови. Перший говорив командант Сїчовиків. Йому відповів командант Фрайштадтців. Від Української Парляментарної Репрезентації привітав Фрайштадтців посол Окуневський, а від Союза визволення України полонений Українець Ів. Мороз, який до останнього часу був головою Головної Української Ради фрайштадтського табору, а тепер є у Відні. Говорили також козаки й офіцери першого куріня. Командант П. Ганжа, зворушений промовами, щиро дякував за таке сердечне привітанне. „В імени всїх моїх товаришів, присягаємо, що нам або волю Українї добути або вдома не бути!“ — заявив він присутнїм. Після промов залунав гимн „Вже воскресла Україна“, а потім почали ся балачки й співи Фрайштадтців.

Година припиненння потягу пройшла миттю. Потяг рушив під сердечні оклики „Слава!“.

У вечері 6 марта Фрайштадтцї переїздили через Львів. Там їх зустріли посол до парляменту др. Л. Цегельський і багацько инших галицьких Українців. Говорили ся привітні промови. Фрайштадтцї відповідали. Коло 9 год. увечері курінь рушив зі Львова до Володимира Волинського.

Вислявши з Фрайштадту перший курінь „Оборона Рідного Краю“, Бойова Управа взяла ся до орґанїзації дальших курінів. До табору прибувають потроху люде з инших таборів і охоче записують ся. З робітничих команд надходить дуже багато прохань, щоб їх як найскорше перевели до Фрайштадту та прийняли до української національної армії. Полонені Українцї-офіцери також масово зголошують ся до армії.

ДО МАМИ.

(Подавши заяву про зачисленнє до Української Армії).

Мамо! Де ти? Прийди
І від мук захисти
Свого сина... Я серцем хорію,
Я боюсь, що в цї днї
В зуках громів боргї
Тобі лихо страшне заподїю.

Знаю я, що весь час,
Як розлучено нас,
Всї ці довгі три роки що днини
Усї мрії твої
Тут в чужому краї
Біля мене були що хвилини.

Знаю, часто в ночі
Ти ридала в тиші
І, ридаючи, Бога просила,
Щоби сила його,
Мене — сина твою,
Від усякого зла захистила.

Серцем чую все я,
Тому мрія моя
Увесь час була волї діждати
І до тебе вернуть,
Біля тебе все буть,
Тебе втїшити, страднице мати.

Але мамонько! Знай!
Я люблю ще й свій край,
Я люблю свою любу Вкраїну
І всї мрії мої
Там у Рідній Краї
По всяк час день і ніч, що хвилини.

І от саме в цей час,
Коли воля до нас
Вже з високого неба спустилась,
В Рідний Край дорогий
Давнїй ворог лихий,
Немов та татарва навалилась.

Палять, нищать усе
І Днїпро знов несе
В Чорне море лиш кров, а не воду
І козацтво спішить
Рідний Край боронить,
Боронить свою волю й свободу.

Мамо люба! Прости!
Я повинен піти
Боронити кохану Вкраїну.
І не знаю, діждусь,
Що до тебе вернусь,
А чи може навіки загину.

Знаю, тяжко тобі
Знов коритись судьбі,
Знову серцем за мене болїти,
Але-ж всїх, хто живий,
Обовязок святий
В цю хвилину свій край боронити.

Мамо любая! Знай!
Я за Рідний свій Край
І життє положить не жалїю;
Одного лиш боюсь,
За одно лиш страшусь,
Об однім тільки серцем болїю.

Мамо люба! Прости!
Я бою ся, що ти,
Як помру я за Рідну Країну,
Не стерпиш серця мук
І в безоднї розпук
Проклинеш — і мене... і Вкраїну.

Колиб в тяжкі ці днї
Був я в рідній семї,
Я-б не думав за це, не вагав ся;
Знаю я, що тодї
І сама ти менї
Не сказала-б нїколи: „зостань ся“

А тепер... О прилинь
Хоть на кілька хвилин,
Мамо люба! Хоть в снї на хвилину
І в теплї своїх слів
Розтопи мій сумнїв,
Щоб спокійно я вмер за Вкраїну.

Полоненний *Микола Капельгородський.*

Відїзд першого куріня з фрайштадтського табору.

(*1 марта 1918 р.*).

„Привітай же, моя Ненько,
Моя Україно,

отсих дїтей, що стоять ось на майдані серед табору в чотирі лави з непокритими головами й разом з таборовим пан-отцем посилають щиру молитву „до самого Бога“, аби допоміг їм вибрати ся з сїєї чужини й без перешкод дістати ся до Рідного Краю, де їх повітає рідне блакитне небо з ясним сонцем, що ллє свої проміння на відроджену країну, де перед

Урочисте богослуженнє на площі для козаків 1-го куріня перед відправкою.

їхніми очима стануть біленькі хатки з вишневими садочками, розстелить ся безмежне поле, котре покинули вони перед трьома з половиною роками чорним від тої пролитої „за вольную волю“ козацької крови.

Тепер того поля не пізнати...

Ось віднедавна почало воно зеленїти; вкриваєть ся буйним рястом та вбираєть ся в пахучі квітки, а на нїм вже

„Братерськая наша воля,
Без холопа і без пана,
Сама собі у жупанї,
Розвернула ся весела,
Оксамитом шляхи стеле,
І шовками застилає,
І нїкому не звертає“.

То воля нашої України, що в огнї світової пожежі, під гук гармат, прокинула ся, розірвала кайдани й стала перед світом у всїй своїй красї й привабливости. Але нараз з півночі навалом полїзли на неї розюшені звірі в подобі людей і наміряють віткнути свій розбійницький ніж їй в саме серце. Перед страшною небезпекою—загинути на віки—в розпуцї голосить Україна до своїх синів, аби спішили рятувати загальне добро, рятувати волю!.. На увесь світ розкотило ся розпучливе голосїннє і у відповідь йому від краю до краю залунало грізне козацьке гасло: До зброї!.. До зброї!.. І як орли полинули з усїх кінцїв озброєні любовю до Рідного Краю вірні сини. Спішать вони, аби там з залїзною зброєю в руках стати в міцні лави навкруги молодої волї й скорше наложити головами нїж віддати її ворогам на поталу.

Сьогодні на долю нашого табору випало незвичайно урочисте свято. З піднесеним настроєм, з серцем, переповненим незвичайною радістю, виряжаємо ми на Україну перший курінь „Оборони Рідного Краю“.

Тихо в повітрі. З високого неба просвічує сонечко та грає своїм промінням на передвчасно полисівших головах козаків-невольників. Долина, що передтим здавала ся домовиною зі своїми підсліпуватими будинками під чорними смоляними дахами, розцвіла. На всьому лїг знак відродження. Навіть камяні гори, мимо яких пройшов у забутте не один вік, не одно поколїннє, підняли вище свої зелені сосни й зпід самого неба ласкаво дивлять ся на маленьких істот, що веселять ся тут під їхніми ногами.

Скінчила ся служба і з тисячки грудей в супроводі орхестри залунала в повітрі мельодія національного гимну. З останнїми словами: „І покажем, що ми браття козацького роду“ виходять на підвищенне представники: від команди табору, від місцевої влади, від Союза визволення України й від Просвітного Видїлу і полили ся прощальні промови. Кождий з них виливав перед козацтвом свої найкращі почування, викликані подїєю величезної ваги, бажав у добрім здоровлю прибути до Рідного Краю, а разом з тим нагадував про великий обовязок кождого з них перед тим краєм, що повстав волею історичної хвилї, закликаючи „любить свій край в се время люте і в трудную отсю минуту за нього душу положить“.

Відповідаючи на прощальні промови і звертаючи ся до офіцерів австрійської служби, курінний отаман в чулій промові зазначує, що „миролюбивий український народ, який нїколи не посягав на чужу власність і на чужу свободу, тепер, ставши на міжнароднє державне становище, відразу виявив себе таким, подаючи руку до згоди з осереднїм державам, він всїма силами буде старати ся, аби ся згода була як найтривкійша й забезпечила собою розвиток культури сусїдуючих народів, що український народ на завше зостанеть ся вдячним народам осереднїх держав, тим народам, що причинили ся до визволення України зпід московського панування!..“

— Слава Україні!..

— Слава її провідникам — Українській Центральній Радї!..

— Слава українському народови!..

— Слава народам осереднїх держав!..— гремїло козацтво й геть далеко, далеко по горах відгуком розкотили ся луною гучні оклики.

— А тепер з Богом у дорогу—промовив курінний.

Захвилювали ся лави, поломали ся на дрібні частини й під згуки маршу хвиля за хвилею десятками, четами і сотнями за жовто-блакитним прапором виплеснули з майдану на дорогу й веселим гомоном покотили ся до вихідної брами.

Дорога перед брамою захрясла цивільною і воєнною публикою, яка стояла шпалїрами в напрямі до залїзничого двірця. Зворушливий, а разом з тим радісний вигляд у кождого на обличчю. Нарештї таки дотерпіли ся, достраждали ся, що прийшла велика переломова хвиля і своїм приливом залила марево смерти на східнім небозводї, а замісць неї засяв ясною зіркою давно жданий благовістник—мир...

Стройними рядами вимаширувало козацтво з табору, салютуючи командантови. Заскрипіла, застогнала буркована дорога під твердим тактом тисячі ніг, а ряди все йшли й йшли.

Те, що прийшло ся відчути свідкам сього величнього свята, годї вилити на папері. Кожному виступали на очі чисті, як рання роса, сльози й тихо спадали на землю. То змордоване, розбите серце дало волю своїм почуванням і плакало сльозами радости, зливаючи ті глибокі рани, що так мучили його на протязї сих тяжких трьох з половиною років.

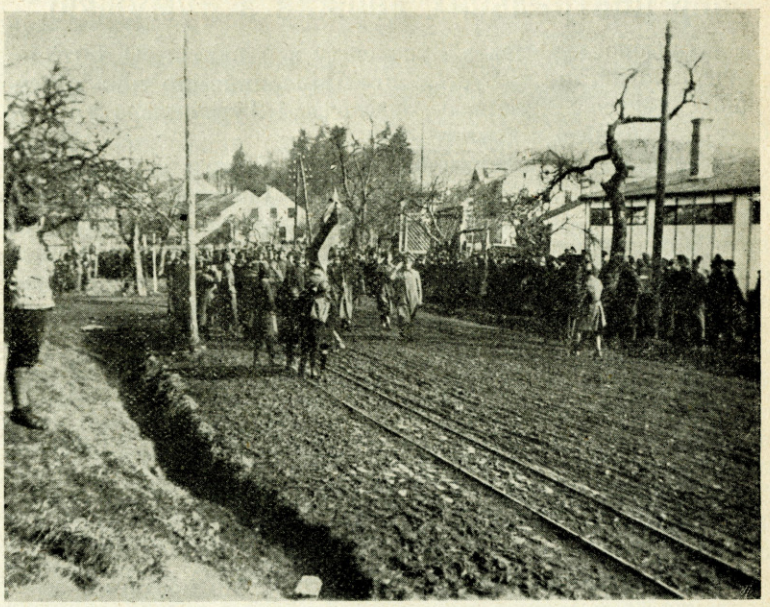

Парадний марш з табору.

Весело забігали перед машируючими козаками дїти, попадаючи ногою в такт орхестри. Табор майже опустїв; усї рушили провожати козаків. Ось і двірець залїзницї, ваґони готові до їзди. В пять хвилин курінь розмістив ся в заранї призначених ваґонах.

Почались прощання: цїлувались, тиснули один одного до грудей, бажали щасливої дороги, наказували вклонити ся від них Рідному Краєви, а що найважнїйше,—то непохитно стояти за волю України.

Протяжно засвистїв паровоз; сиґнальний ріжок протрубив збор і сїдати. Надійшла остання хвилина. На перонї стояла різнобарвна публика та впивала ся очима в потяг, який під згук національного гимну тихо рушив зі стації. Замаяли в повітрі білі хустки, кашкети, залунали оклики:

— До скорого побачення на вільній Україні!..

— До побачення у Київі!..

— Щасливої дороги, їдьте, а ми скоро за вами...

— Хай воріг гине!..

Минув і останнїй ваґон. Скоро на місцї потягу лишили ся одні клубки чорного диму та десь далеко в горах відгукував ся останнїй акорд орхестри...

Ми повертали до табору.

Дмитро Ґаркуша.

Розміщенне по ваґонах.

Мир центральних держав з Румунією.

Урядово доносять з Букарешту з 5 марта: О 7 годині увечері підписано в Бустеа прелїмінарний мир між Нїмеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з одного боку й Румунією з другого боку.

Одушевлені спільним бажанням скінчити воєнний стан між Нїмеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною з одного боку й Румунією з другого боку та відновити мир, підписані державний секретарь для заграничних справ др. Кільман, яко уповноважений Нїмеччини, мінїстер заграничних справ гр. Чернїн, яко уповноважений Австро-Угорщини, віцепрезидент Собранія др. Момчілов, яко уповноважений Болгарії, великий везирь Талаат-Бей паша, яко уповноважений Туреччини — з одного боку й пан Арґентояну, яко уповноважений Румунії з другого боку по перевіренню уповноважень поєднали ся на тім, що завішенне зброї, підписане у Фокшанах 9 грудня 1917 р. й виповіджене 2 марта 1918 о 12 год. о південь, скінчило ся 5 марта 1918 р. о півночі, після чого має наступити двотижневе перемирре з трьохдневним виповідженнем. Між підписаними не має ріжниці в поглядах щодо того, що протягом сього часу має бути заключений остаточний мир, а саме на такій основі:

1) Румунія відступає союзним державам Добруджу до Дунаю.

2) Держави почвірного союза будуть дбати про те, щоб Румунія мала торговельний шлях через Констанцу до Чорного моря.

3) Румунія в засаді приймає жадання Австро-Угорщини щодо виправлення австрійсько-угорсько-румунського кордону.

4) Також в засаді признано відповідаючі положенню заходи на економічнім полї.

5) Румунське правительство обовязуєть ся зараз же здемобілїзувати принаймнї 8 дивізій румунської армії. Провід демобілїзації належатиме спільно до головної команди ґрупи військ Макензена та головної румунської військової управи. Коли між Росією та Румунією мир буде заключений, здемобілїзують ся також і инші частини румунської армії, оскільки їх не буде потрібно для охоронної служби на російсько-румунськім кордонї.

6) Румунські війська мають негайно опустити зайняту ними область австро-угорської монархії.

7) Румунське правительство обовязуєть ся всїма силами підтримувати транспорт військ союзних держав залїзницями через Молдаву й Бесарабію до Одеси.

8) Румунія обовязуєть ся негайно звільнити офіцерів держав, що провадять війну з почвірним союзом і стоять в румунській службі; сим офіцерам забезпечуть держави почвірного союза вільний переїзд.

9) Сей договір негайно вступає в силу. Сей документ підписали уповноважені держави та його скріплено їх печатками.

---

* * *

Зіроньки ясні!.. З неба високого
Бачите все ви... Вас я молю,
Щоб розшукали ви в краю далекому
Рідну хатиноньку—рідну сїмю.

І розшукавши, в нічку погожую
З неба високого гляньте до них,
Втїште їх трошки, втїште надїєю,
Скоро вже маю вернути до них.

Хай не жахає їх те, що на заході
Хмари ще грізно криють усе.
Ніч проминула вже... Схід все яснїшає,
То вже нам сонечко світ свій несе.

Полонений *М. Капельгородський.*

Національна справа.

(Уваги на часї в звязку з війною).

„... Нове людство може бути тільки тоді багате й повне життя, коли окремішність кождого народу задержить ся в загальній гармонії та коли всї країни будуть грати на струнах вселюдської лїри.“ Ж. Жорес: Батьківщина й робітництво.

... Поневолений народ — засуджений на смерть. Народи — се скарбниці культури, бо вони є посередниками поміж одиницями й людством. Бажати винищити або зовсім поневолити якийсь нарід — се те саме, що позбавити людство одної культурної форми. Ляндсберґ.

... Космополїтизм в ідеях і цїлях, національність в ґрунтї й формах культурної праці... М. Драгоманів.

... Національна свідомість се те, що тримає приналежних до народу разом, що творить з одиниць народню спільність серед всїх можливих обставин; сеї свідомости не можна вирвати з душі одиниць нїяким насильством. Отже доки є національно свідомі одиниці, доти істнує нарід і доти не можна його знищити. Fr. Krejčí: Právo existence malého národa.

Передмова.

Всесвітня війна поставила національну справу, так сказати, рубом у всїй її гострот та складности. Нїколи ще взаїмні відносини поміж нацією та державою не були такі пекучі й актуальні, як саме під час бурхливих воєнних подій останнїх чотирьох років. Мало коли так підчеркувало ся право народів на національне самоозначенне та політичну самостійність, як тепер. Національна засада з середини XIX в. знову виринула на політичнім обрію Европи, на сей раз з куди більшою силою та життєвим розмахом. На жаль, серед широкого загалу є так само мало позитивного знання сеї дуже складної та тяжкої проблєми, як і тоді, коли вона вперше появила ся в авреолї романтичної краси та мрійности.

Хоча наука де в чім чимало вияснила зі справжньої істоти національної проблєми, але далеко ще не поставила систематичного її досліджування на обєктивно науковий ґрунт. Націольоґія яко спеціяльна наука про сю справу — чекає ще свого Челлєна. Ся війна причинить ся до її повстання, се річ певна, але зараз годї чекати на її появу задля розвязання невідложних національних питань, від яких стогне від довшого часу сучасна Европа.

Отже заки витворить ся систематична й докладна теорія національної проблєми, публїцистика мусить спопуляризувати дотеперішнїй науковий дорібок на сїм полї. Під сей час се одно з найважнїйших її завдань супроти широкого загалу, який в справах національної політики здебільшого блукає по манівцях і нетрях псевдотеоретичних фантазій або гарних бажань. Ся розвідка має саме таку інформаційно-орієнтаційну мету. Вона тому не претендує ані на повноту, ані на вичерпанне сеї дуже пекучої справи нашого часу. Як що їй хоч трохи вдасть ся розвіяти романтичну імлу та шовінїстичну темряву, що хмарою затемнюють національні справи, то її цїль буде осягнута.

І. Б.

1917, 22—XI.

I. Національно-визвольні рухи нового часу й „визвольники“.

Національна справа — поруч соціяльної — належить до найтяжших проблєм нової доби. Особливож з огляду на культурно-національне відродженне та державно-політичні прямування т. зв. „неісторичних“ народів, себто поневолених і недержавних, котрим або взагалї не вдало ся дотепер національно самовизначити ся чи здобути державну самостійність під політичним оглядом (напр. Лотиші, Естонці, Фіни і т. д.), або які з тих чи инших причин втратили свою самостійність, а потім занепали під політичним і національно-культурним оглядом, отже котрі лише з застереженнем можна називати „не-

історичними“, бо вірнїйше було-б називати „півісторичними“ народами (напр. Чехи, Ірляндці й анґлійські Кельти взагалї, Українці, теперішні бельґійські Флямандцї, балканські Славяне, Вірмени, Грузини тощо*).

А мало до якої справи (знову поза соціяльною) загал та громадянство відносять ся з такою байдужністю і упередженнєм або нехітю, як саме до національної... Серед пануючих державних народів усї національно-культурні, а далї й політично-самостійні прямування їх поневолених недержавних братів приймають ся звичайно здебільшого з очевидною ворожнечею. Народи-патриції не дивлять ся на відродженнє народів-плєбеїв як на природний процес, котрий орґанїчно випливає з дотеперішнього розвитку людської суспільности: на їх думку се є або романтично-етноґрафічна примха інтелїґенції поневолених народів, оскільки їх відродженнє обмежуєть ся лишень красним письменством для домашнього ужитку, ідилїчним віршуваннєм в рідній мові, влаштовуваннєм національних народнїх свят, ношеннєм національної одежі тощо, як ми се бачимо напр. у початкових фазах провансальського руху „філїбрів“ у південній Франції, або на їх думку — се є якась політична інтриґа, штучний винахід сусїдньої ворожої держави, оскільки національне відродженнє народів-паріїв, перейшовши підготовчу фазу культурно-національної романтики, входить потім у стадію господарського й політичного реалїзму.

Для нїмецьких панґерманїстів відродженнє австрійських Славян було панславянською царською інтриґою й вони в нїй скрізь добачували лише московські „рублї“. Для багатьох московських і польських націоналїстів український національний рух се або австрійська (гр. Стадіон) або нїмецька інтриґа, життєва сила якої неначе спочиває в коронах або пруських марках. Так само для Французів відродженнє Флямандського народу се прусько-нїмецька інтриґа, хоча їм добре відомо, що Флямандцї до Нїмців відносять ся чи ще не з більшою несимпатією нїж до Французів.

В дїйсности-ж новочасні національні рухи так само, як і соціяльний, є природним проявом основного перетворювання існуючої суспільности, яка простує до скинення всїх кріпацьких пут минувшини, до цїлковитої лїквідації колишнього т. зв. Февдального режіму. І саме в міжнаціональних відносинах найбільше досї залишило ся сього кріпацького февдалїзму; отже тому й національна ворожнеча все більше та більше зростає в міру зросту напруження та розмаху рухів відродження у поневолених народів. Ся ворожнеча де в чім нагадує відомий суспільний антаґонїзм поміж капіталїстичною буржуазією та пригнобленим пролєтаріятом. Загалом ся боротьба поневолених народів з пануючими має свою чималу суспільну підвалину. Тому й її дотеперішнїй та майбутнїй перебіг багато де в чім нагадує та нагадуватиме визвольний рух працюючого люду. І як в сїй суспільній клясовій боротьбі побіда безперечно буде по сторонї поневоленого пролєтаря, так і у великім поєдинку пануючих і гноблених народів — скорше чи пізнїйше побіда припаде сим останнїм.

Станеть ся так не тому, що домагання і прямування народів-пролєтарів справедливі та морально позитивні в своїй основі, тимчасом коли поборювання їх з боку народів-панів є безглуздною спробою зупинити природний розвиток суспільного процесу й у своїй основі є захланними й хижацькими, себто морально очевидно неґативними, але через те, що сї останнї суперечать напрямови суспільного розвитку нової доби, що вони є проти часу, анахронїстичні, що вони божевільно силкують ся зупинити ріст життя, загальмувати розцвіт нового та вічного його росту.

Як упав і доживає свої днї суспільно-господарський февдалїзм і наближаєть ся час, коли поділ людей на білу панську та чорну робітничу касту буде лише сумним спогадом злощасної минувшини, так недалекий вже час, коли руштуваннє державно-національного февдалїзму, підточеного вже та розїздженого зубом часу, зломить ся у своїм фундаментї, пута та кайдани, що сковують поневолені народи, спадуть, скинуте буде національне ярмо й утиск. Вчорашнї народи-кріпаки стануть ся вільними будівничими своєї сучасности та майбутности свого нового власного життя.

Ся всесвітня війна чимало причинить ся до того, щоб процес визволення поневолених народів відбув ся скоршим темпом. Річ в тім, що після її вибуху правительства та дипльоматії і заграничні уряди обох воюючих таборів узяли під свою високу руку малі й поневолені народи. В Лондонї, Петроградї, Парижі, Віднї, Берлїні й Вашинґтонї чимало разів керманичі держав і визначні політичні дїячі urbi et orbi проголосили заяву, що сю війну їх держави ведуть головно задля визволення поневолених народів.*) З сих визвольних промов можна-б було зладити чималу книжку, колиб зібрати всї до купи. На жаль, до більшости сих заяв можна віднести відому українську приповідку: „обіцяв пан кожух, тепле його слово.“ Не вперше се державна дипльоматія виступає в оборонї прав поневолених народів. Вже в минулім столїттю вона чимало послугувала ся національною засадою задля своїх імперіялїстичних і експансивних мет. Полагодженнє балканської проблєми переведено саме під сим її „визвольним впливом“, в чім чимала роля припала російському царизмови.

Великим державам йшло при сьому головно про витвореннє в Европі такого status quo, котрий найлїпше відповідав би їх державному еґоїзмови й забезпечував би перед повстаннєм якогось нового небажаного конкурента в европейському державному концертї. Вони дивили ся на національну справу яко на розкладовий чинник, що ослаблює великі держави рїжно національного складу (Туреччина, Австро-Угорщина). Справжнї життєві інтереси „визволюваних“ народів були при сьому на другому, коли не на дальшому плянї. Вони мусїли достосувати ся до великодержавних забаганок, а не навпаки.

Історія Балкану під сим оглядом дуже поучаюча. Европейська дипльоматія протягом минулого століття перебудовувала його міждержавні відносини кілька разів — на кождій міжнароднїй конференції, при чім раз фаворизував ся один, другий раз другий нарід (вистарчить напр. згадати відносини великих держав до Македонії). Балканські народи врешті проти волї своїх протекторів мусїли власними силами звести

*) Взагалї сей поділ народів на історичні й неісторичні дуже зглядний. Бо фактично нема та не було народів без історії. Недержавні та поневолені народи не мають здебільшого тільки писаної історії, а до того ще в її старім розумінню, коли її змістом уважав ся опис династій, війн, рїжних дипльоматичних актів, словом, лише верхна державно політична полуда. З новочасного наукового погляду т. зв. культурної історії й сї недержавні та поневолені народи історичні. Вони мають свою чудову устну історію в старих епосах, піснях (пор. напр. українські „думи“ або лотиські народнї пісні), яка, як справедливо каже відомий нїмецький антропоґеоґраф Рацель, иноді значно цїкавійша та змістовнїйша від безбарвного опису княжих династій чи сварок якогось „історичного“ державного народу.

*) Особливож в антантськім таборі, як з боку правительства, так і публїцистики з натиском підчеркуєть ся сей національно-визвольний характер всесвітньої війни. Бувший анґлійський голова мінїстерства казав у своїй промові 6/VIII 1914 р.: „Ми воюємо в оборонї засади, що малі народи не мають бути знищені“. Його наступник Ллойд Джордж зазначив, що се „війна народів“. Вільсон вже кілька разів заявив, що Америка активно взяла участь в сій війні в оборонї поневолених народів Европи, які мають бути визволені з чужого державного ярма, себто управляти ся по власній волї. Навіть російський царизм став під прапор сеї засади, видаючи на початку війни „визвольні маніфести“ (пор. про них брошуру М. Михайленка: „Визвольні маніфести російського уряду в теперішній війні“, 1915).

Сього самого становища боронить відомий анґлійський публїцистичний збірник: The war and democracy (Війна та демократія, з 1914 р.), головний співробітник якого Доуер Вільсон уважає існуючі державні будівлї невідповідаючими національним домаганням. Тому пропонує переробити карту Европи згідно з сими останнїми. Инший співробітник згаданого збірника, відомий анґлійський дослїдник національних відносин на Угорщинї та південно-славянської проблєми Сетон Оатсон проєктує карту нової Европи виключно відповідно до національної засади. Сього погляду тримаєть ся також знаменитий французький історик Сеньобо, щирий прихильник і оборонець автономічно-національних прямувань в сучасній Европі (пор. напр. його передмову до французького передвоєнного збірника: Les aspirations autonomistes en Europe (Автономічні змагання в Европі) Париж, 1913.

Загалом про ролю національного моменту в сій війні пор. систематичний і докладний виклад Р.Челлєна (R. Kjéllén), а саме в його: Die politischen Probleme des Weltkrieges (Політичні проблєми світової війни), Липськ, 1916, розд. III та в його новітній монографії: Der Staat als Lebensform (Держава яко форма життя), Липськ, 1917, стор. 129, розд. III.

порахунки з Туреччиною. На жаль, у своїх „визвольниць“ вони вже настільки заразили ся великодержавною манією (мрії про велику Болгарію, велику Сербію, Грецію та Велику Румунію), що, сливе визволивши ся, перегризли ся поміж собою на радість тихже протекторів, які дуже бояли ся, аби Балкан врешті не визволив ся від їх „визвольних“ заходів.

Европейська велико-державна дипльоматія вітала, словом, національні рухи та прямування поневолених народів яко державно-атомізуючий чинник. Натомісць ворожо ставила ся до них, коли вони приводили до зєднання та зцілення більшого державного комплєксу, як напр. до повстання новочасної нїмецької держави, — нового неприємного конкурента для Франції й Анґлії, — яким колишня нїмецька державно-княжа „розмазана каша“ (як недавно про се дотепно висловив ся нїмецький мінїстер заграничних справ) була приємнїйша нїж сильна новочасна Нїмеччина*).

Нещирість всїх дипльоматичних старань великих держав про долю малих і поневолених народів зрештою добре видко з того, що звичайно та здебільшого „визволенне“ переводило ся на рахунок свого політичного противника чи ворога, тимчасом коли у себе вдома лишало ся все постарому. Поневолені народи гнобили ся; їх прямування до національного відродження безоглядно переслїдували ся та вигублювали ся. Пригадаймо собі напр. російський царизм в ролї балканського „визвольника.“ Сю самодержавну, абсолютистичну Росію, де від Молдованина аж до Фіна все на всїх мовах мовчало, бо благороденствувало! Або навіть щирість симпатії Анґлії до поневолених народів, Анґлії, яка рівночасно дуже безоглядно душила найменший прояв національної самосвідомости серед Ірляндців, голодом виморюючи сей безталанний і пригноблений кельтський нарід!

Правда, все се малюнки минувших не днїв, але десятилїть. Може дипльоматична Европа XX ст. чеснїйша й порядиїйша від своєї попередниці XIX ст. Може загранична політика між тим стала ся демократичнїйшою та моральнїйшою?! Замісць відповідати на се, подивім ся лишень на справжнїй образ дипльоматичних національно-визвольних заходів саме вже під час сеї всесвітньої війни, коли чейже розходить ся про основну перебудову вчорашньої Европи, про свого роду переоцїнку всїх її дотеперішнїх вартостей і коли можна-б було дожидати найбільшого напруження та вислову всієї чесноти та порядности дипльоматично-офіціяльної її істоти.

Щож ми побачимо? Здебільшого добре вже знайому закулїсову інтриґантську гру з середини минулого століття. Тільки в більшім виданню та з більшим інтелєктуальним і фразеольоґічним жонґлєрством і єзуїтизмом. Знову „визволюють ся“ кріпаки-сусїди, а свої заковують ся в ще гірші кайдани національного поневолення. *Ів. Бочковський.*

(Далї буде).

*) Під сим оглядом дуже характеристичним і симптоматичним є бажанне, яке недавно висловила анґлійська часопись „Daily Mail“. На її думку в Европі має бути заведений status quo ante зперед 1864 р., коли не було ще зєдиненої нїмецької держави, але істнувала сумно-славетна нїмецька „Kleinstaaterei“ (дрібнодержавність). Положенне з 1864 р. на думку анґлійської часописї виключно раціональне та задоволило-б усїх крім Гунів (себто Нїмців. І. Б.). „Уявімо собі, —рисує ідиличний малюнок „D. M.“,—який спокійний мир приніс би поворот до нього. Полабські воєводства були-б повернуті Данії. Франція знову мала б Ельзас-Льотарингію. Кільський канал був би зайвим. Гельголянд був би знову британським. Нїмеччина, зрікши ся державного єдинства, була-б знову гуртом самостійних королївств. Нїмецькі кольонії, до набуття яких ми божевільно допустили, скинули-б на все тяжку долоню тиранії. Одним скоком ми повернули ся-б до золотого віку, який згубили наша сліпота й нїмецька розбійнича пристрасть. Се єдиний status quo ante, який ми могли-б та повинні-б признати“.

Вісти.

Українське Правительство й Бесарабія. Іменем Українського Правительства звернув ся голова Ради народнїх мінїстрів Голубович, який є тепер рівночасно мінїстром заграничних справ, до нїмецького правительства з такою заявою: „Українське Правительство глибоко заінтересоване в долї пограничної области Української Республики — Бесарабії. Не зважаючи на те, що области заселення двох межуючих народів, українського й молдаванського, взаємно перемежовують ся, не підлягає сумнїву, що в північній частинї бесарабської території живуть переважно Українці, а в полудневій (між гирлами Дунаю і Днїстра коло берегів Чорного моря) мають вони відносну більшість і таким чином Бесарабія щодо свого етноґрафічного, економічного й політичного положення творить одну неподільну цїлість з основною територією Української Народньої Республики. Володіючи значною частиною чорноморського побережя, в західній частинї котрого лежить великий економічний центр Одеса, з яким саме звязана цїла полуднева Бесарабія, Українське Правительство уважає, що всяка зміна бувшої румунсько-російської границї, особливо в її північній і полудневій частинах, глибоко нарушує політичні й економічні інтереси Української Республики. З огляду на те, що тепер значна частина Бесарабії зайнята румунськими військами і питанне про дальшу державну приналежність Бесарабії могло-б бути предметом нарад на букарештенській мировій конференції, правительство Української Народньої Республики уважає обговоренне і вирішенне сього питання за можливе тільки при участи і за згодою представників Українського Правительства“.

Григоріянський калєндарь і середньо-европейський час в Українській Народній Республиці. У „Вістнику Ради народнїх мінїстрів Української Народньої Республики“ (ч. 14, видане в Житомирі), як подає „Дїло“, містить ся такий закон: „Українська Центральна Рада 12 лютого 1918 року ухвалила: 1) Завести в Українській Народній Республиці нове численне часу від 16 лютого 1918 року. 16 день лютого мають рахувати першим днем місяця марта. 2) Одночасно з сим в Українській Народній Республиці заводить ся середньо-европейський час: 12 годин дня петроградського меридіяну від 1-го марта нового стилю рахувати 10 годин 52 хвилини ранку та згідно з сим у всїй Українській Народній Республиці перевести стрілки годинників. 3) Всякого роду зобовязання, котрі застає сей закон, продовжують ся від 1-го марта на тринадцять день. 4) Всї питання, звязані з переведенням у житте сього закону, мають вирішувати ся кожним мінїстерством по приналежности. З ориґіналом протоколу згідно. Заступник Голови Української Центральної Ради Арк. Степаненко, секретарь У. Ц. Р. Микола Чечель. Ствердив В. О. ґенерального писаря Ю. Гаєвський.

Олександра Скорописа-Іолтуховського назначила Рада народнїх мінїстрів Української Народньої Республики на засїданні 1 марта комісаром Холмщини й Підляша з тимчасовим осїдком у Берестю.

Командантом першої української бриґади, що творить ся з полонених Українців з Австрії у Володимирі Волинськім, є полк. Іван Перлик, а йому до помочи доданий австрійський капітан ґен. штабу Кватернїк, відомий з найкращого боку У. С. Стрільцям.

Перша дивізія бранців-козаків з нїмецьких таборів відійшла вже з Ковля в глиб України. Настрій козаків і офіцерів незвичайно бадьорий. Незабаром відходить друга дивізія.

Дім Грушевських. 7 лютого (н. ст.) дім Грушевських на розі Паньківської та Ботанічної вулиць зайняв ся від знарядів, які в нього попадали. Згоріло все, всї квартирі до самого низу. Згоріла вельми цінна бібліотека проф. М. Грушевського, колєкції стильових меблїв, старовинного шкла й килимів. На горі в квартирі В. Кричевського згоріли високої цінности артистичні збірки та власні твори артиста (Нова Рада). До сеї звістки можемо додати, що большевики навмисне цїляли в дім запальними ґранатами. Родина проф. Грушевського не сподївала ся такого варварства й спокійно зоставала ся вдома. Розстріл будинку большевицькими башибузуками приневолив родину проф. Грушевського тїкати, в чім стояли, ледви рятуючи житте... Р е д.

Секретарство освіти. Робітники секретарства освіти згоджували ся працювати й з новою владою, аби тільки була робота. З дня на день приходять і збирають ся люде, а нове начальство ще не показувало ся. Нарештї зявив ся п. Затон-

ський. В розмові з членами Шкільної Ради він заявив, що має розвязати Всеукраїнську Учительську Спілку, бо, мовляв, не хоче потурати націоналїзмови та шовінїзмови. На увагу одного з членів Шкільної Ради, що одначеж істнує російська учительська спілка, п. Затонський відповів, що члени російської учительської спілки на Україні є інтернаціоналїсти. Таким чином „общеруськість“ і обрусительство дістало на Україні інтернаціональний патент (Нова Рада).

Українїзація почт в Українській Народній Республиці. У „Вістнику Ради Народніх Мінїстрів“ з дня 1 марта надруковано такий розпорядок мінїстра почт і телеґрафів: „Наказую всї написи в почтових, телеґрафічних і телефонічних установах Української Народньої Республики змінити на українські: „Почтова-телеґрафна контора“, „Приймання рекомендованих листів“, „Видавання грошевих переводів“, „Продаж почтових марок“, „Вхід“, „Вихід“, „Прохання ставати в чергу“ й таке инше. Всї оголошення, писані російською мовою, мусять бути знищені, а ті, які потрібні й надалї, мусять бути написані державною українською мовою. Виконати се наказую в три днї по одержанню сього наказу за відповідальністю начальників установ і про виконанне повідомити мене“.

Гінденбурґ і Людендорф про упадок Росії та про поміч Україні. Воєнний кореспондент берлїнського „Lokalanzeiger-y“ Рознер мав розмову з ґен. фельдмаршалом Гінденбурґом і ґен. Людендорфом. Перший сказав між иншим: Закидають нам, що ми заключили мир з частинами, на які розпала ся Росія. Найперше порозуміли ся ми приязним робом з Фінляндією і Україною. Як поступлять далї инші держави, що відокремили ся від давньої Росії, се їх справа. Великість упадку Росії переходить всяке сподіванне. Про се сказав він: Я сам думав, правда, що вибухне революція, але в формі менше більше революції з 1905 р. Але що сей упадок матиме такий всесвітно-історичний перебіг, на се не рахував я нїколи. Ще сьогоднї стоїмо надто глибоко в подіях, аби зорієнтувати ся в їх повній великій цїлости. Тільки пізнїйші часи, кидаючи погляд назад, змірять усе всесвітно-історичне значінне подій.

В навязанню до тих виводів указав ґен. Людендорф, що нїмецькі війська увійшли в Україну на виразне бажанне молодої держави та в повнім порозумінню з її відповідальними керманичами. При тім вплинули на постанову Нїмеччини також економічні інтереси в змислї розвитку й поширення забезпечення живністю Нїмеччини. Сих економічних користей не була-б осягла Нїмеччина без входу в Україну, бо большевицькі ідеї довели також Україну до стану тяжкого внутрішнього розкладу. Щойно при помочи вмаршу Нїмеччини вдало ся Правительству України, з яким стоїть Нїмеччина в повній згодї, привернути лад наново.

Привіт проф. Грушевському. Президія загально-таборового віча полонених салдатів і офіцерів зальцведельського табору вислала з поручення зборів на внесенне представника Союза визволення України Андрія Жука такий привіт президентови Української Народньої Республики, професорови Грушевському: „Українські салдати й офіцери зальцведельського табору, зібрані на загально-таборовім вічі дня 25 лютого 1918 р. в числї 2500 душ, уважають своїм першим обовязком привітати Вас, Достойний Пане Президенте, яко провідника нашої відродженої держави й духового батька нашої України, зложити Вам низький поклін і подяку за всю Вашу керовничу роботу в сїй важній історичній хвилї й запевнити Вас, що на Ваш поклик ми всї як один ставимо ся до розпорядження Української Центральної Ради та з одушевленнем поїдемо до дому, щоб піддержати й скріпити Ваші заходи над удержанням ладу й запевнити нашій дорогій Вітчині повну незалежність. Данько Щербина, голова віча“ (Вільне Слово).

Український вечір у Зальцведелї відбув ся 17 лютого заходом Фльотового Товариства й Фльотового Союза нїмецьких жінок. Відомий письменник Аксель Шмідт з Берлїна говорив про український народ, його історію, терпіння і проби визволення зпід московського панування аж до найновійшого часу, до створення незалежної України. Будучина України лежить на хлїборобськім полї, менше на промисловім. Нїмеччина зацїкавлена самостійністю України тому, що самостійна Україна се сильна опора проти Московщини. Тенор Олександер Семенів відспівав кілька пісень в українській і нїмецькій мові й викликав майстерним виконанем таке одушевленне, що був приневолений до додатків і одержав величню китицю квітів. Закінчили вечір світляні картини народніх типів і церков України, зокрема Гуцульщини.

З приводу миру з Україною звернув ся професор віденського університету др. Моріц Бенедікт, почесний член київського університету, до сенату університету св. Володимира з таким письмом: „Високий сенате київського університету! Яко почесний член вашого університету почуваю ся спонуканим при вістї про заключенне миру з новою українською державою висловити сенатови університету мою одушевлену радість і мої бажання щастя. Певно в ширших українських шарах також у вас відомо, що я від десятків лїт ставав за значінне Українців і підкреслював клясичність слявянських мов. З нагоди 25-лїтнього ювилею вашого університету при святочнім банкетї вніс я тоаст за славянську науку, котра вже яко рівня істнує у всесвітнїй літературі. Вашого ґенїяльного анатоміста Володимира Беца, який так добре писав по московськи, але говорив блискуче тільки по українськи і з яким обходили ся в його Рідним Краю по приповідці: „Nemo propheta in patria“ (Нїхто не є пророком у вітчині), увів я в міжнародню пошану. Тодї-то повстало у вашім Рідним Краю крилате слово: Моє найкраще відкритте було відкриттєм Беца. Тепер і мова славянського племени, українська, стане офіціяльно язиковим засобом вислову наукової творчости й навчання. Сподіваю ся, що з вашого університету вийде слава привернення давнього братерства в міжнародній учености. З одушевленим товариським стисненнем руки проф. др. Моріц Бенедікт“.

Проф. Іберсберґер про будучину України. В Австрійськім Товаристві для справ орієнту й позаморських країв мав професор віденського університету др. Ганс Іберсберґер виклад про „Полїтичні й соціяльні передумови російської революції“. В своїм резюме зазначив референт, що будучина України залежить від селянського питання, від розвязки задоволення земельного голоду. Найкращим виходом з положення є інтенсивне загосподарюванне землї й спілкове оброблюванне цукрових плянтацій.

Своєчасний мировий договір Української Народньої Республики з почвірним союзом навів провідник румунської консервативної партії Марґільоман перед представником яської часописи „Actiunea Romana“ на доказ того, що заключенне договору в своїм часї уможливлює осягнути максімум того, що взагалї можна осягнути.

Приймаєть ся передплата на **Всесвітню Бібліотеку** а саме на такі вип.:

Аристофана: **Хмари**, грецька комедія в перекладї Тараса Франка. Кінчить ся друкувати.

В. Короленка: **Без язика**, оповіданне в авторизованім перекладї П. Дятлова. Друкуєть ся.

Д-ра Д. Донцова: **Українська державна думка і Европа**, полїтична розвідка. Друкуєть ся.

Юрія Кміта: **Два циклї**, новелї з бойківського життя, з вступом про автора. Приготовляєть ся.

Марк Твейна: **Веселі оповідання**, в перекладї Петра Франка. Приготовляєть ся.

:-: Передплата на отсих :-: **12 Корон** (в подрібній пропять випусків виносить дажі ціна їх буде більшою), а що бажаємо означити висоту накладу, — просимо надсилати передплату і зголошення на адресу:

— — **Івана Калиновича в Бориславі.** — —

ЗАМОВЛЯЙТЕ, ПОКИ НЕ ВИПРОДАНО, КНИЖКИ:

1. Атаманюк. Як сурми заграли до бою - К 1.—
2. Бах. Економічні нариси - - - - - - „ 1.80
3. Бернзон. Мужицькі оповідання - - - - „ —.20
4. Биховський. Межі капіт. в сельск. кооп. „ 1.—
5. Богданко. Козак Войнаровський на Сибірі „ —.20
6. Біблія, російська і українська, кожда по „ 8 —
7. Будзиновський. Гадяцькі постуляти і Виговський - - - - - - - - - - - „ —.60
8. Будзиновський. Козаки у Руданського - „ —.30
9. Будзиновський. Козацькі часи в нар. пісні „ 3.—
10. Марко Вовчок. Два сини. Оповіданнє - „ —.40
11. Володиславич. Орли - - - - - - - - „ 2.70
12. „ Філістер. Драма - - - - „ —.75
13. „ Зятї. Філістер - - - - - „ 1.50
14. Вольський. Галька. Опера - - - - - „ —.60
15. Гамсун. Голод. Роман - - - - - - - „ 2.70
16. Гаршин. Малярі. Оповіданнє - - - - „ —.10
17. Гейне. Книга пісень - - - - - - - „ 1.60
18. Глібов. Байки - - - - - - - - - - „ —.10
19. Гоголь. Вечерниці на хуторі під Диканк. „ —.50
20. „ Вій - - - - - - - - - - - „ —.60
21. „ Мертві душі - - - - - - - - „ 3.60
22. „ Сорочинський ярмарок - - - - „ —.60
23 Гомерова Одиссея. Перша частина - - „ 2.40
24. „ „ Друга „ - - - „ 2.—
25. Граб. Доля - - - - - - - - - - - „ —.40
26. „ З чужого поля - - - - - - - - „ —.40
27. „ Пролїсок - - - - - - - - - - „ —.40
28. Грушевський. Історія України Руси. 7 томів (кождий том окремо 10 корон) разом „ 60.—
29. Грушевський. З біжучої хвилї (1905-6 рр.) „ 2.—
30. „ Українська мова й школа „ —.48
31. Грушка. Двійчі охрещена. Оповіданнє „ —.70
32. Еринович. При воздух - - - - - - - „ —.30
33. Іете. Герман і Доротея - - - - - - - „ 1.60
34. „ Гелєна і Фавст - - - - - - - - „ 1.20
35. „ Іфігенія в Таврії - - - - - - - „ —.60
36. Горький. Міщане. Драма - - - - - - „ 1.—
37. „ Мальва і инші оповідання - - - „ 3.10
38. „ Салдати. Очерки - - - - - - - „ 1.60
39. Грімм. Казки - - - - - - - - - - „ —.50
40. Гуцков. Уріель Акоста - - - - - - „ 1.50
Данилевський. Збігці з Новоросії - - - „ 2.—
41. Демокр. республика. Народне правлїннє „ —.30
42. Дикштайн. Хто з чого жиє - - - - - „ —.25
Дікенс. Олївер Твіст - - - - - - - „ 2 60
Доде. Королї на вигнанню - - - - - „ 1.20
„ Фромонт і Рислєр - - - - - - „ 3.60
Достоєвський. Грач - - - - - - - - „ 2.30
43. Доленко Хто народови ворог - - - - „ —.40
Драгоманів. Два учителї - - - - - - „ —.60
„ Козаки - - - - - - - - - - „ —.45
„ Михайло Костомарів - - - - „ —.24
„ Листи до Ів. Франка, т. І - „ 5 20
„ „ „ т ІІ - „ 6.20
„ Літерат. суспільні партії - „ —.60
44. Драгоманов. Нові українські пісні про гром. справи - - - - - - - - - - „ 3.80
„ Опов. про заздих богів - - - „ —.30
45. Драгоманов. Письма Кавелина й Тургенева „ 3.—
46. „ Про укр. казаків, Татар та Турків „ —.30
„ Рай і поступ - - - - - - - - „ 1.20
47. „ Швайцарська республика - - - „ —.24
„ Шевченко, українофіли і соціялізм - - - - - - - - - „ 2.—
Дрепер. Історія боротьби віри з наукою „ 1.—
Енгельс. Людвіг Фаєрбах - - - - - - „ —.75
„ Початок родини - - - - - - - „ 2.30
Еркман-Шатріан. Пані Тереза - - - - „ 1.60
48. Жуковецька. Імпресії - - - - - - - „ —.50
49. Закон о крестьянском разореніи - - - „ — 50
50. Залїзняк. Російська Україна й її відродженнє - - - - - - - - - - - - „ —.40
51. Загородний. Бунт в селї Вишнївці - - „ —.30
52. Зінківський. Писання. Т. І К. 2.40, т. ІІ 2 „ 4.40
53. Збірка „Вільного Слова“ - - - - - - „ —.50
54. З великих днів Богдана Хмельницького „ —.30
55. Зоря. Журнал. Річники з 1894 і 1897 рр. по „ 16.—
56. Ідеали, теорія і принципи кооперації - „ —.60
57. Каутський. Соціяльна революція - - - „ 1.50
58. Квітка-Основяненко. Перекотиполе - - „ —.40
59. Кенан. Сибір - - - - - - - - - - „ 2 40
Кобець. Пїсни Плїнника - - - - - - „ —.25
60. Коваленко. Вишнївська справа - - - „ —.60
61. „ Вічний календарь - - - - „ —.40
62. „ Клопіт у селї Біляшівці - - - „ —.16
63. „ Море - - - - - - - - - - - „ —.40
64. „ Хто такий Шевченко - - - „ —.20
65. Королїв. Як вибирати коня - - - - - „ —.40
66. Короленко. „Ліс шумить“ - - - - - „ —.30
Кузик. Про кооперацію, її теорію і значіннє - - - - - - - - - - - - „ —.50
67. Кулик. Писання - - - - - - - - - К —.20
68. Куліш. Крашанка Русинам і Полякам - „ —.40
69. „ Магомет і хадиза - - - - - - „ —.60
„ Хуторна поезія - - - - - - - „ 1 20
70. Левенко. Per pedes apostolorum - - - „ —.60
71. Левіцький. Баба Параска та баба Палажка - - - - - - - - - - - - - „ —.20
Левіцький. Поміж ворогами - - - - „ 1.20
72. Левіцький. Рибалка Панас Круть - - „ —.40
73. Маковей. Поезії - - - - - - - - - „ —.40
74. Маркс і Енгельс. Комуніст. маніфест - „ —.40
75. Мартович. Війт. Смертельна справа - „ —.20
76. Матернє слово. Перша читанка - - - „ —.70
77. Мицюк. Веремієвська буча - - - - - „ —.30
78. Мопасан. Історія одної дівчини і инші „ —.40
79. Навроцький. Твори, т. І - - - - - - „ 2.40
80. На теми дня з 1910 р. - - - - - - - „ —.30
81. Нечаєв. Незвичайні дива природи - - „ —.40
82. Олелькович. Укр. писання - - - - - „ —.20
83. Онишкевич. Руська бібліотека, т. 3 - - „ 3.—
84. Орлик. Наші герої - - - - - - - - „ 1.20
85. Оповідання з історії вел. франц. револ. „ —.50
86. Подолинський. Ремесла і фабрики на Україні - - - - - - - - - - - „ 2.—
87. Порш. Про автономію України - - - „ —.60
88. Поссе. Національна автономія і всесвітня федерація - - - - - - - - - - „ —.40
89. Потапенко. Задля хазяйства - - - - „ —.20
Пушкін. Драматичні твори - - - - - „ 3.—
90. Руданський. Твори в 7 томах - - - - „ 10.—
91. Руська письменність в 21 томах - - - „ 52.50
1. Котляревський, Артемовський-Гулак, Гребінка - - - - - - - - - - -
2-3. Квітка Основяненко - - - - - -
4. М. Шашкевич, Головацький - - - -
5. Устіянович, Могильницький - - - -
6. Метлинський, Костомарів - - - - -
7-8. Шевченко - - - - - - - - - - -
9-14. Куліш - - - - - - - - - - - -
15-16. Ів. Воробкевич - - - - - - - -
17. Глібов, Климкович, В. Шашкевич -
18. Ол. Стороженко - - - - - - - - -
19-21. Руданський. Кождий том - - - „ 2.50
92. Свідерський. Економічні нариси - - - „ —.80
93. Слово о полку Ігоревім у вірш, переклад. „ —.80
94. Смаль-Стоцький. Граматика укр. мови „ 2.40
95. Співаник, ч. І 30 с.; ІІ—30 с; ІІІ—40 с. „ 1.—
96. Старицький. В темряві. Драма - - - „ —.50
97. Терлецький. Галицьке-руське письменство - - - - - - - - - - - - - „ 1.50
98. Толстой. Лист до царя Миколи ІІ - - „ —.30
99. „ Три питання і инші оповід. - „ —.30
Тургенєв. Ася - - - - - - - - - - „ —.60
„ Батьки і дїти - - - - - - - „ 2.50
„ Весняні води - - - - - - - „ 2.—
„ Кляра Міліч - - - - - - - - „ 1.—
„ Муму - - - - - - - - - - - „ —.50
100. Федькович. Поезії, вибір в 1 томі - - „ 2.50
101. „ Писання, т. І 6 К; ІІ 4 К; ІІІ 2 ч. по 3 К „ 16.—
102. Феррієр. Дарвінїзм - - - - - - - „ 1.70
103. Франко Іван. Вибір поезій - - - - „ —.80
103. „ „ В плєн—ері. Вірші і проза „ —.60
„ „ Моисей (рос. переклад) - „ 1.—
104. Чайченко. Байки - - - - - - - - „ —.60
105. „ Книга казок віршем - - - „ —.20
106. „ Оповїдання - - - - - - - „ 1.60
107. „ На розпуттї - - - - - - - „ 1.60
108. Чому цигани своєї церкви не мають - „ —.20
109. Шашкевич В. Зїльник. Поезії - - - - „ —.50
110. Шевченко. Кобзарь, 2 томи по 3 К. - „ 6.—
111. „ „ Фототипія першого видання - - - - - - - - - - - - „ 1 50
112. Шіллєр. Марія Стуарт - - - - - - „ 1.—
113. „ Поезії, ч. І 60 сот.; ІІ—1 К. - „ 1.60
114. „ Вільгельм Тель - - - - - - „ —.80
115. Школиченко. На селї - - - - - - „ 1.20
116. Ще не вмерла Україна. Співаник - - „ 3.—
117. Шурат. Дві статї про ґрунвальдс. пісню „ —.40
118. Ярошенко. Як люде прав собі добувають „ —.40
119. Яцків. Далекі шляхи - - - - - - „ 2.—
120. Blumenthal. Der Herr der Karpathen. Roman - - - - - - - - - - - - „ 10.—
121. Jensen. Schewtschenko. Ein ukrainisches Dichterleben - - - - - - - - - „ 8.—
122 Simowitsch. Ukrainische Sprache (für Deutsche) - - - - - - - - - - „ 2.50
123. Singalewytsch. Zur Frage der Sonderstellung Galiziens - - - - - - - „ 1.—
124. Серія карток Василькївського - - - „ 2.—
125. „ „ Ждахи - - - - - - - - „ 2.—
126. „ „ Україн. письменників - - „ 1.50
127. Етнографічний збірник наук. тов. імени Шевченка. 37 томів разом - - - - - К 149.60
1. Різдвяні святки на Чорноморії. Галицькі народні казки. Українські людські вигадки. Програма до збирання відомостей про українсько-руський край і нарід, уложена членами Наук. Тов. імени Шевченка - - - - - - „ 3.30
2. Лїрники, лїрницькі пісні, молитви, слова і т. ин. з пов. Вучацького. Замітки етнографічні з Угорської Руси. Чорноморські нар. казки й анекдоти „ 3.30
3-4. Етногр. матеріял з Угорської Руси, т. І—ІІ (леґенди, новелї, казки, байки, оповідання про історичні особи, анекдоти), по К 3.30 - - - - - - - - „ 6.60
5. Народня ґутірка з поводу коронації. З народньої памяти по панщину. Гуцульські примівки. Людові вірування на Підгірю. Фолькльорні матеріяли „ 4.40
6. Галицько-руські анекдоти - - - - „ 4.40
7. Галицькі народні казки - - - - - „ 2.20
8. Галицькі народні новелї - - - - - „ 2.20
9. Етногр. матеріяли з Угорської Руси, т. ІІІ - - - - - - - - - - - - „ 3.30
10, 16, 23, 24, 27, 28. Галицько-руські нар. приповідки. Три томи, кождий у двох вип. І—К 8.80; ІІ—К 7.70; ІІІ—К 7.70 „ 23.—
11. Галицько-руські народні пісні з мельодіями - - - - - - - - - - - - „ 6.60
12-13. Галицько-руські народні леґенди І—ІІ по 3.30 - - - - - - - - - - „ 6.60
14. Оповідання Р. Ф. Чмихала - - - - „ 4.40
15, 33-34. Знадобки до укр. демонольоґії, т. І К 4.40; ІІ, вип. 1 К 3.30; вип. 2 К 3.30 „ 11.—
17-19. Коломийки, т. І—ІІІ по К 4.40 - - „ 13.20
20 ще не готовий.
21-22. Галицько-руські народні мельодії зібрані на фоноґраф, по К 6.60 - - „ 13.—
25. Етногр. матеріяли з Угорської Руси, т. ІV - - - - - - - - - - - - „ 3.30
26. Народні оповідання про опришків - „ 4.40
29, 30. Етногр. матеріяли з Угорської Руси, т. V, VI, по 4.40 - - - - - - - - „ 8.80
31, 32. Похоронні голосїння. Похоронні звичаї й обряди - - - - - - - - „ 5.50
35-36. Колядки і щедрівки, т. І—ІІ - - „ 9.—
37-38. Українські нар. байки (звіринний епос), т. І—ІІ - - - - - - - - - „ 8.80

Річники „Вістника Союза визволення України“ 1914—15, 1916 і 1917 по 15 К, разом 45 К.

При замовленню просимо долучати десять (10) відсотків на пересилку і гроші висилати наперед. До одержання грошей замовлень не полагоджуєть ся.

Замовляти й гроші висилати на адресу: Wistnyk, Wien, VIII, Josefstädterstr. 79.

Зміст: М. Троцький. Самостійна Україна.— Події в Київі.— Накази і заходи совітської влади.— С. Єфремов. Лист без конверта (До „командующого українським військом“ та „народнього секретаря“ Юр. Коцюбинського). — С. Єфремов. На вістрях штиків. — Ромул. По Суворовському. — З голосів німецької преси про мир з Україною. — Орґанізація частин українського війська з полонених Українців у таборі Фрайштадт і вимарш 1-го куріня на Україну.— Полонений М. Капельгородський. До мами (вірш).— Дмитро Гаркуша. Відїзд першого куріня з фрайштадтського табору (з трьома знимками). — Мир центральних держав з Румунією.— Полонений М. Капельгородський Зіронькі ясні! (вірш) — Ів Бочковський. Національна справа: Передумова. І. Національно-визвольні рухи нового часу й „визвольники“. — Вісти.

Видає і відповідає за редакцію: Микола Троцький. — З друкарні Адольфа Гольцгавзена у Відні. —